

Gilpin, International Political Economy, and Issues of Change in International Order

Gholam Ali Chegenizade^{1✉}, Hamed Teymouri²

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: chegnizade@yahoo.com
2. Master's Degree Graduate International Relations, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: teymouri.hmd@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:**Received:** 28 Dec 2023**Received in revised form:**

26 Mar 2024

Accepted: 22 Apr 2024**Published online:** 18 Sep 2024**Keywords:**

Realism,
Hegemonic stability,
International political
economy,
Economic hegemony,
Change in the international
order.

In the literature of international relations within the country, realism and its related theoretical branches enjoy a high level of acceptance. Various factors have led the country's elites to adopt a particular interpretation of realism. This article argues that realism encompasses a diverse array of theories. A lack of comprehensive understanding of this theoretical spectrum, as well as the inability to accurately grasp key concepts in the field, can result in superficial and imprecise interpretations. This limitation is particularly evident in the failure to address fundamental questions in today's international politics, such as the evolution of the international order. With this context, the primary question this research seeks to answer is: What capacity does realism possess to respond to contemporary issues regarding the evolution of the international order? In addressing this question, it can be posited that Robert Gilpin's interpretation of realism—grounded in the concepts of hegemonic rotation in international politics and hegemonic stability in international political economy—offers a suitable framework for providing a clearer explanation of the evolution in the international political economy order. Furthermore, Solow's economic model, which is employed to enhance, enrich, and quantify Gilpin's interpretation of realism, serves as a foundation for a more robust explanation of the transitional period and transformation within the international order. The research adopts a deductive method and is categorized as fundamental, employing a case study approach with a static perspective. Specifically, this study investigates the application of Robert Gilpin's theories within the realms of international politics and international political economy, which have been further strengthened and enriched by Robert Solow's economic model to better elucidate the period of transition and evolution in the international political economy order.

Cite this article: Chegenizade, Gh. A., & Teymouri, H. (2024). Gilpin, International Political Economy, and Issues of Change in International Order. *International Political Economy Studies*, 7 (1), 1-23. <http://doi.org/10.22126/ipes.2024.9969.1633> (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/ipes.2024.9969.1633>

Publisher: Razi University

1. Introduction

In the existing literature on international relations, realism and its associated theoretical branches enjoy a high level of popularity and acceptance. Various factors have driven decision-making elites and scholars toward a particular interpretation of realism. This article argues that realism encompasses a diverse range of theories (albeit with common foundations and assumptions), and a lack of comprehensive mastery of this body of knowledge can result in superficial and imprecise interpretations of key concepts in the field. The question this research seeks to answer is how much capacity realism possesses in addressing contemporary issues related to transformation in the international order. In response to this question, it can be stated that Robert Gilpin's interpretation of realism—based on the rotation of hegemony (in international politics) alongside hegemonic stability (in international political economy)—provides a suitable framework for presenting a relatively clear narrative on this subject (transformation in the international political economy order). Although Gilpin's theories provide the necessary basis for this position, his theory also has limitations. In this regard, the Solow economic model, employed to strengthen, enrich, and quantify Gilpin's interpretation of realism, provides a better explanatory foundation for understanding the transitions and transformations in the international order.

2. Theoretical framework

This research employs three theories simultaneously to formulate a new theoretical framework for explaining issues of change in the international order. The first theory is hegemonic rotation, which focuses on the shift of hegemony due to the prioritization of commitments over interests, eventually leading to the decline of the hegemon. The second theory discusses the necessity of having a hegemon to establish economic stability at the international system level. The third theory, an economic model, is used to enrich and quantify the previous two theories.

3. Methodology

Adopting the assumptions of the scientific-experimental approach, this research aims to provide a novel interpretation of Robert Gilpin's theories. The strategy used is deductive, and the authors drew upon three different types of research: basic, case study, and static.

4. Findings & discussion

Although realism theories enjoyed significant popularity, especially after World War II and during the Cold War, they were marginalized after the end of the Cold War due to their failure to adequately explain post-Cold War issues, their narrow interpretations of international events and trends, and their inability to address the new needs of the international system. However, substantial efforts have been made to reform this intellectual domain, leading to increased attention to other branches of this school. This research aims to utilize and address certain gaps in Robert Gilpin's theory of hegemony to analyze and explain contemporary conditions. Various types of change from Robert Gilpin's perspective are first described, followed by a discussion on the necessity of having a hegemon at the international system level to provide public goods and ensure economic and international stability.

Gilpin enumerates numerous variables for a political entity to achieve hegemony. However, given the current conditions of the international system, attaining political-military hegemony appears to be a challenging task. Nevertheless, based on the arguments presented in this research, economic hegemony can still be considered a viable option. Therefore, the authors employ an economic approach to the concept of international order

and hegemony, drawing upon the Solow growth model in macroeconomics to quantify and enrich Gilpin's theories. In this research, two variables—investment in the international order and technology—were chosen among the variables identified by Gilpin to make a reasoned judgment about the emergence and decline of economic hegemons.

5. Conclusions & suggestions

This research examines two readings of realism based on the views of Kenneth Waltz and Robert Gilpin. The Waltzian reading, due to its excessive focus on military and security issues, appears highly abstract today. The contemporary world is moving toward more complex economic issues, where military issues are often intertwined with economic interactions. For example, how can we explain the competition between China and the United States within the logic of Waltz when these two powers are each other's largest trading partners? Considering the transitional economic conditions evidenced by China's economic behavior, there is potential for changes in the international political-economic order. It is evident that the logic of Waltz is highly inefficient in explaining such conditions. On the other hand, the Gilpinian reading, by providing an expanded framework and the possibility of simultaneously utilizing international economics and international politics, has the potential to address present needs.

In this research, the authors use Gilpin's theories and Robert Solow's economic model to provide a framework for explaining changes in the international political economy. They focus on variables such as technology and investment, which are deemed important for explaining transitional conditions in the international political economy. The selection of these variables is crucial, as the degree of economic hegemony attained at the international system level depends on two factors: the level of investment in the international order and the level of technology. As long as the hegemon has the capability to invest heavily in the economy and international politics while remaining at the forefront of technology and innovation, its dominance will continue. However, if certain actors or a group of actors become dissatisfied and manage to surpass the hegemon in investment and technology, the hegemon will clearly feel constraints on its own will.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

گیلین، اقتصاد سیاسی بین الملل و مسئله تغییر در نظم بین الملل

غلامعلی چگنی زاده^۱ | حامد تیموری^۲

۱. نویسنده مسئول، دانشیار گروه روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: chegnizade@yahoo.com

۲. دانش آموخته روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: teymouri.hmd@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱/۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۲/۳

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۶/۲۸

کلیدواژه‌ها:

واقع‌گرایی،
ثبات هژمونیک،
اقتصاد سیاسی بین الملل،
هژمونی اقتصادی،
تحول در نظم بین الملل.

در ادبیات روابط بین الملل موجود در کشور، واقع‌گرایی و شاخه‌های نظری مرتبط با این مکتب از مقبولیت بالایی برخوردارند. عوامل متفاوتی نخبگان کشور را به سمت خوانش خاصی از واقع‌گرایی سوق داده است. نوشتار پیش رو بر این باور است که واقع‌گرایی دربرگیرنده مجموعه‌ای متنوع از نظریات گوناگون است. عدم اشراف کامل به این مجموعه، تلاش‌ها و ناتوانی از فهم دقیق مفاهیم کلیدی در این حوزه، برداشتی سطحی و غیر دقیق را به همراه خواهد داشت. پژوهش حاضر بر آن است تا با نگاهی جدید این کاستی را مورد توجه قرار داده و در صورت امکان پاسخ دهد. با این وصف، پرسشی که جستار پیش رو می‌کوشد به آن پاسخ دهد، این است که واقع‌گرایی چه ظرفیتی برای پاسخ به مسائل نوین امروزی در حوزه تحول در نظم بین الملل دارد؟ در پاسخ به این پرسش می‌توان گفت، قرائتی که رابرت گیلین از واقع‌گرایی مبتنی بر چرخش هژمونی (در سیاست بین الملل) در کنار ثبات هژمونیک (در اقتصاد سیاسی بین الملل) ارائه داده است، دریچه‌ای مناسب برای ارائه روایتی کمابیش گویا از این موضوع (تحول در نظم اقتصاد سیاسی بین الملل) فراهم می‌کند. در این راستا، مدل اقتصادی سولو که به منظور تقویت، غنی‌سازی و تلاش برای کمی‌سازی قرائت گیلین از واقع‌گرایی به کار گرفته می‌شود، زمینه ارائه تبیینی بهتر از دوران گذار و تحول در نظم را فراهم می‌سازد. راهبرد نوشتار پیش رو از نوع قیاسی و گونه پژوهشی آن نیز از نوع بنیادین، مطالعه موردی و ایستا است. آنچه در این پژوهش بررسی شده است، استفاده از نظریات رابرت گیلین در حوزه‌های سیاست بین الملل و اقتصاد سیاسی بین الملل است که توسط مدل اقتصادی رابرت سولو برای تبیین بهتر دوران گذار و تحول در نظم اقتصاد سیاسی بین الملل تقویت و غنی شده است.

استناد: چگنی زاده، غلامعلی؛ تیموری، حامد (۱۴۰۳). گیلین، اقتصاد سیاسی بین الملل و مسئله تغییر در نظم بین الملل. *مطالعات اقتصاد سیاسی بین الملل*، ۷ (۱)،

۲۳-۱. <http://doi.org/10.22126/ipes.2024.9969.1633>

ناشر: دانشگاه رازی

© نویسندگان

DOI: <http://doi.org/10.22126/ipes.2024.9969.1633>

۱. مقدمه

در ادبیات روابط بین‌الملل موجود در کشور، واقع‌گرایی و شاخه‌های نظری مرتبط با این مکتب از محبوبیت و مقبولیت بالایی برخوردارند. همچنین در کنار این موارد، عوامل گوناگونی نخبگان تصمیم‌گیر و علمی کشور را به سمت قرائت خاصی از واقع‌گرایی سوق داده است. این نوشتار بر این باور است که واقع‌گرایی دربرگیرنده مجموعه‌ای متنوع از نظریات گوناگون (البته با مبانی و پیش‌فرض‌های مشترک) است و عدم اشراف کامل به این مجموعه تلاش‌ها و ناتوانی از فهم دقیق مفاهیم کلیدی در این حوزه، برداشتی سطحی و غیردقیق را به همراه خواهد داشت. این قرائت که بیشتر ملهم از نظریه‌پردازی همچون والتز است، در شرایط امروزی بیشتر حالتی انتزاعی به خود گرفته است و نسبت به ادبیات رایج در نظام بین‌الملل کنونی از اقبال چندانی برخوردار نیست. تکیه تحلیل‌های امروزی واقع‌گرایی در ایران بر اساس توزیع قدرتی است که اگرچه در پاره‌ای از مسائل راه‌گشا خواهد بود؛ اما با قاطعیت می‌توان گفت پاسخگوی مناسبی برای مسائل امروزی نظام بین‌الملل نیست؛ از این‌رو، پژوهش پیش‌رو درصدد است تا خوانشی نوین از نظریه رابرت گیلپین ارائه دهد.

به بیان روشن‌تر، برخلاف آنچه در ایران رایج شده است، در ادبیات واقع‌گرایی امروزی نقطه اتکا صرفاً بر مسائل امنیتی، نظامی و توزیع قدرت سخت میان بازیگران نیست. بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در اواخر قرن بیستم، نخبگان واقع‌گرایی ضرورت گذار از مسائل سخت نظامی را برای بقای این مکتب به‌وضوح احساس کردند. هرچند این گذار به معنای فراموشی و عبور از واقع‌گرایی والتزی نیست؛ اما به بلوغ رسیدن این مکتب کاملاً مشهود است (لازم به ذکر است که این تلاش‌ها در ادبیات واقع‌گرایی صرفاً پس از جنگ صورت نگرفته است و تلاش‌های نظریه‌پردازی مانند بوزان و گیلپین حتی در اثنای جنگ سرد نیز قابل توجه است). به‌عنوان مثال، سوق یافتن تحلیل‌ها و ایده‌ها از مسائل امنیتی و نظامی به سمت مسائل دیگری مانند سیاسی، اقتصادی و اجتماعی گواهی بر این مدعا است. در میان زمینه‌های ذکر شده به‌جرت می‌توان گفت که با توجه به بحران‌های اقتصادی و نفتی دهه ۷۰ قرن بیستم که متفکران اقتصادی و روابط بین‌الملل به‌تنهایی قادر به تبیین آن‌ها نبودند، گسترش جهانی‌سازی، گسترش مناسبات اقتصادی میان کشورها، رشد بازیگران بین‌المللی مانند سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی در اقتصاد بین‌الملل، ضرورت توجه به مسائل اقتصاد سیاسی بین‌الملل بیش‌ازپیش احساس شد.

آنچه به نظر می‌رسد اهمیت بالایی داشته باشد، عبور از روایت‌های ساده و تک‌متغیره در تحلیل روابط و سیاست بین‌الملل در محافل علمی و دانشگاهی و نفی دیدگاه‌های متصلب و تک‌بعدی از واقع‌گرایی در جمهوری اسلامی ایران، به‌ویژه در حوزه مسائل امنیتی و نظامی است. در این پژوهش تلاش شده است تا نشان داده شود که برداشت از واقع‌گرایی صرفاً خلاصه در نگاه موازنه قدرت سخت نیست و امکان برداشت‌های متفاوتی از این مکتب وجود دارد. همچنین دورشدن از تحلیل‌های انتزاعی که امروزه در ادبیات واقع‌گرایی نوین با اقبال چندانی مواجه نیست و انضمامی کردن تحلیل‌ها به‌وسیله استفاده از مسائل اقتصادی و اقتصاد سیاسی از دیگر اهداف نگارش این پژوهش است. سؤالی که این پژوهش درصدد است تا به آن پاسخ دهد به این صورت است که واقع‌گرایی چه ظرفیتی برای پاسخ به مسائل نوین امروزی در حوزه تحول در نظم بین‌الملل دارد؟ در ابتدا لازم به ذکر است که در بررسی این مسئله اساسی می‌توان سؤالات متعددی را طرح و مورد توجه قرار داد.

از این‌رو، نوشتار حاضر با تأکید بر یک وجهه این مهم، یعنی تحول در نظم اقتصاد سیاسی بین‌الملل سازمان‌یافته است. در پاسخ به این سؤال می‌توان گفت، قرائتی که رابرت گیلپین از واقع‌گرایی مبتنی بر چرخش هژمونی (در سیاست بین‌الملل) در کنار ثبات هژمونیک (در اقتصاد سیاسی بین‌الملل) ارائه داده است، دریچه‌ای مناسب برای ارائه روایتی نسبتاً گویا از این موضوع (تحول در نظم اقتصاد سیاسی بین‌الملل) فراهم می‌کند. اگرچه نظریات گیلپین بستر لازم را برای این موضع فراهم می‌کند، ولی نظریه وی با محدودیت‌هایی نیز همراه است. در این راستا، مدل اقتصادی سولو که به‌منظور تقویت، غنی‌سازی و تلاشی به‌منظور کمی‌سازی قرائت گیلپین از واقع‌گرایی به کار گرفته می‌شود، زمینه ارائه تبیینی بهتر از دوران گذار و تحول در نظم را فراهم می‌سازد. در این حوزه دانشی (هژمونی در سیاست بین‌الملل)، متفکرانی همچون چارلز کیندلبرگر^۱، آنتونیو گرامشی^۲ و

1. Charles Kindleberger
2. Antonio Gramsci

رابرت گیلپین^۱ به قلم‌فرسایی پرداخته‌اند. با این حال، در میان متفکرانی که به آن‌ها اشاره شد، رابرت گیلپین به جهت آنکه در کنار موضوعات سیاست بین‌الملل به مباحث اقتصاد سیاسی بین‌الملل پرداخته است، اهمیتی دوچندان دارد. در این راستا، ضروری به نظر می‌رسد به دو کتاب مهم از این دانشمند روابط بین‌الملل، یعنی جنگ و تغییر در سیاست جهان (۱۹۸۱) و اقتصاد سیاسی جهانی (۲۰۰۱) اشاره کرد. وی در کتاب اول مباحث هژمونی و انواع تغییر در سیاست بین‌الملل را مورد واکاوی قرار می‌دهد و در کتاب دوم، مباحث اقتصاد سیاسی بین‌الملل را با نگاهی به ثبات هژمونیک بررسی می‌کند. همچنین یکی دیگر از آثار مهم در زمینه انتقال قدرت در میان قدرت‌های بزرگ، کتاب جنگ محتوم (۲۰۱۷) اثر گراهام آلیسون^۲ است. آلیسون در این کتاب با طرح چارچوب نظری تله‌توسیدید، به بررسی رفتار قدرت‌های بزرگ و نحوه انتقال قدرت میان آن‌ها پرداخته است.

پژوهش حاضر با پذیرش مفروضات رهیافت علمی-تجربی در صدد است تا به وسیله نظریات اقتصاد، خوانشی نوین از نظریات رابرت گیلپین ارائه کند. راهبرد این پژوهش از نوع قیاسی و گونه پژوهشی این تحقیق نیز از نوع بنیادین، مطالعه موردی و ایستا است. پژوهش حاضر مبتنی بر پنج بخش اصلی است که در بخش اول به نقد و بررسی دیدگاه‌های جریان غالب در ادبیات روابط بین‌الملل ایران پرداخته شده است. در بخش دوم، ظرفیت‌های مدل گیلپین در حوزه‌های سیاست بین‌الملل و اقتصاد سیاسی بین‌الملل، در مقایسه با سایر نحله‌های فکری شرح داده شده است. بخش سوم نیز به معرفی مدل رابرت سولو در اقتصاد اختصاص داده شده است که این مدل در بخش چهارم در کنار مدل گیلپین قرار داده شده تا چارچوب نظری نوینی برای تبیین مسائل اقتصاد سیاسی بین‌الملل به دست آید. در این نوشتار، نتیجه در قالب بخش پنجم قرار داده شده است.

۲. دو خوانش متفاوت از واقع‌گرایی

خوانش‌های متفاوت از واقع‌گرایی را می‌توان به صورت‌های گوناگونی دسته‌بندی کرد. یکی از راه‌های معرفی گونه‌های متفاوت واقع‌گرایی محوریت متغیر اقتصادی و نوع نگاه نظریات گوناگون به نقش‌آفرینی این متغیر است. بر این اساس می‌توان دو برداشت کاملاً متفاوت را در درون خوانش‌های واقع‌گرایی مشاهده کرد. این دو برداشت را می‌توان با تسامح، برداشت‌های والتزی و گیلپینی در نظر گرفت. این شیوه دسته‌بندی از آن جهت اهمیت دارد که هر کدام از این خوانش‌ها چه میزان به متغیر اقتصاد اهمیت می‌دهند و تحول در نظم بین‌المللی چقدر مورد توجه آن‌ها قرار گرفته است. در دسته اول اقتصاد از آن جهت اهمیت دارد که می‌توان جنگ را برای کشورها تأمین می‌کند؛ به عبارت دیگر، اقتصاد (در کنار سایر مؤلفه‌های مؤثر دیگر) به دلیل تأمین توان جنگیدن برای کشورها و ایجاد توازن از طریق داخل در مقابل رقبا موضوعیت پیدا می‌کند (Waltz, 1979: 118). نواقح‌گرایان والتزی به دلیل آنکه بیش از حد بر اهداف نظامی متمرکز هستند، غالباً اهداف را به صورت کوتاه‌مدت دنبال می‌کنند و تمرکز بر اقتصاد را تا جایی مجاز می‌دانند که موجب مخاطرات امنیتی نگردد (Brooks, 1997: 446-452). با نهادینه‌شدن این پیش‌فرض در ذهن تصمیم‌گیران که در هر لحظه‌ای امکان عملی شدن تهدیدات بالقوه از جانب رقبا وجود دارد، تمام تمرکز و امکانات صرف برآورده‌شدن خنثی‌سازی تهدیدات می‌شود؛ بدون آنکه برنامه‌ریزی بلندمدتی برای همکاری‌های بین‌المللی صورت بگیرد.

در مقابل، نواقح‌گرایان گیلپینی معتقدند که اقتصاد به‌تنهایی از اصالت لازم برخوردار است؛ البته این بدان معنی نیست که این دسته اهمیت مسائل نظامی را در درجه دوم قرار می‌دهند؛ بلکه اقتصاد را در عرض مسائل امنیتی و نظامی مورد توجه قرار می‌دهند و در صدد بررسی برهم‌کنش اقتصاد و سیاست بر یکدیگر هستند (Gilpin, 1981: 67). آنان همچنین روی اهداف بلندمدت نیز تمرکز می‌کنند و معتقد به نقش تأثیرگذار عواملی مانند تکنولوژی، جغرافیا و فشارهای اقتصادی بر رفتار بازیگران هستند (Brooks, 1997: 456-459). این طیف باهدف درکی ظریف از مسائل نظام بین‌الملل به قرائتی از واقع‌گرایی بازمی‌گردند که پس از جنگ جهانی دوم در حال فراموشی بود و این مهم از طریق ایجاد ارتباط میان اقتصاد بین‌الملل و سیاست بین‌الملل محقق شده است (Gilpin, 1987: xii).

گیلپین با تأکید بر روی متغیر علم و فناوری و تبیین نقش آن در سیاست داخلی و خارجی بازیگران در کنار اقتصاد بین‌الملل، پاسخی متفن به نیازهای تبیینی روزمره خود ارائه داد. وی با مطرح کردن بحث «شکاف فناوری»^۱ میان ایالات متحده، شوروی و کشورهای اروپایی که بزرگان نظام بین‌الملل در آن زمان به شمار می‌رفتند، به پرسش ریشه اختلاف در توانایی این کشورها پاسخ داد (Guzzini, 2013: 152). اگر این پرسش از والتز مطرح شود، وی ریشه را در توزیع توانمندی میان بازیگران عنوان می‌کند؛ اما منشأ این توزیع توانمندی را به روشنی توضیح نمی‌دهد. درمقابل گیلپین با وارد کردن مستقیم متغیرهای اقتصادی و فناوری به مباحث خود، ریشه اختلاف قدرت در سطح نظام بین‌الملل را در این دو مورد و البته عوامل غیر مستقیم دیگری البته با تأثیر کمتری نسبت به دو مورد قبل (صنعت، سیاست‌های داخلی و گروه‌های اجتماعی) جستجو می‌کند. گیلپین معتقد است که قدرت، دولت-ملت و اقتصاد بازار بدون فهم پایه‌های اقتصادی و به صورت مستقل امکان‌پذیر نیست. ظهور اقتصاد بین‌الملل مبتنی بر بازار تأثیر بسزایی بر روی امنیت دولت‌ها داشت؛ زیرا تا پیش از ظهور اقتصاد بین‌الملل بازاری یک فضای مستقل میان دولت و جامعه در حوزه‌های اهداف و پویایی‌های سیاسی وجود داشت؛ اما با ظهور طبقه تجار در میان جوامع و رقابت آن‌ها بر سر کسب قدرت و ثروت، جامعه و دولت برای سازمان‌دهی مدرن خود در ابعاد مهم زندگی بشری (از جمله سیاست خارجی) به سمت جدیدی جهت‌گیری کردند. البته در سایه این تغییرات نوآوری‌ها و فناوری بشر سرعت گرفت. برای مثال، ارتش مدرن و سلاح‌های نوین در قرن‌های هیجدهم و نوزدهم میلادی برای محافظت از نظام تجارت بین‌الملل و تضمین حقوق مالکیت بریتانیا به وجود آمدند و درمقابل، تاجران و سرمایه‌گذاران برای تداوم این امتیاز، در بخش‌های مختلف کشور خود از جمله بخش نظامی سرمایه‌گذاری می‌کردند. گیلپین در مطالعات خود به دنبال پویایی و سازوکار قدرت است. وی در صدد فهم عواملی است که منابع قدرت را برای یک بازیگر فراهم می‌کند تا بتواند در مرحله بعد، چگونگی تغییر در سلسله‌مراتب قدرت را تبیین کند. در این راستا، گیلپین برنامه مطالعاتی خود را حول سه محور اداره می‌کند:

۱. نیروهای پیشران تغییر در قدرت، شامل سطح قدرت بازیگران در نظام بین‌الملل، تلاش‌های بازیگران برای دستیابی به قدرت و ثروت، مکانیسم‌های بازار و سطح فناوری بازیگران.
۲. پاسخ‌های داخلی به تعارضات، گیلپین با مطرح کردن مفهوم دولت‌های رفاهی و ارزش‌دهی به بازیگرانی که دارای دموکراسی هستند، آن‌ها را به دلیل داشتن ظرفیت بالای ثبات درمقابل تکانه‌های خارجی در مرحله بالاتری از سایر بازیگران دسته‌بندی می‌کند.
۳. مدیریت بین‌المللی در تغییر قدرت، توجه به موقعیت‌های افول قدرت‌های بزرگ در جایی که رقابت‌های مخاطره‌آمیزی صورت می‌گیرد که منجر به انحطاط و ورود به جنگ‌های مبتنی بر فناوری‌های مدرن یا سایر جنگ‌ها می‌شود (Guzzini, 2013: 153-159).

اگرچه خوانش گیلپینی به دلیل توجه به نقش نهادها و بروکراسی داخلی کشورها، انگاره‌ها و پرستیژ کشورها، فناوری و مهم‌تر از همه اقتصاد بین‌الملل ادبیات غنی‌تری از خوانش والتزی دارد؛ اما نظرات والتز به سه دلیل نسبت به آرای گیلپین مقبولیت بیشتری یافت. این دلایل عبارت‌اند از:

۱. بن‌بست جنگ سرد و ناامیدی دانشمندان روابط بین‌الملل از خروج نظم بین‌المللی از حالت دوقطبی (حداقل در آن برهه زمانی) موجب گرایش به نظریات والتز شد که بیشتر در صدد چاره‌اندیشی در وضع موجود بود تا تغییر و تحول در وضع موجودی که در نوشته‌های گیلپین مشهود است.
۲. والتز نظرات خود را در زمانی منتشر کرد که علوم اجتماعی در اوج گرایش به رفتارگرایی قرار داشت. والتز با وارد کردن مقوله ساختار در نظریه خود گامی مهم در وجهه علمی‌بخشیدن به روابط بین‌الملل برداشت. این در حالی است که نظریه گیلپین همچنان آثاری از ادبیات عصر خردگرایی در روابط بین‌الملل و تکیه بر تاریخ را در خود گنجانده است.
۳. استفاده از نظریه سیاست بین‌الملل به مراتب ساده‌تر از نظریه چرخش هژمونی گیلپین است. یک محقق با تسلط بر مفهوم ساختار در نظام بین‌الملل، موازنه قوا و پذیرش مفروضات نظریه سیاست بین‌الملل (حاکم بودن آنارشی، کارکرد یکسان بازیگران

یا همان حفظ بقای خود و تفاوت در توزیع قدرت میان بازیگران) می‌تواند به سهولت به تبیین شرایط نظام بین‌الملل بپردازد؛ اما برای استفاده از نظریه گیلپین یک محقق باید ضمن تسلط بر تاریخ، اقتصاد بین‌الملل، کارکرد نهادهای داخلی کشورها، فناوری و جغرافیا به انگاره‌های غیرمادی مانند پرستیژ توجه کند (Wohlforth, 2011: 1-3).

در آنچه مرور شد، کاملاً مشخص است که چالش‌ها و تلاش‌های واقع‌گرایان معطوف به برون‌رفت از مشکلات و یافتن پاسخ برای سؤالاتی است که نظریه والتز بعد از فروپاشی شوروی با آن مواجه شد. فروپاشی شوروی نه تنها نگاه والتزی به تفسیر جهان را با مشکل مواجه کرد، بلکه آسیب‌های جدی به اعتبار واقع‌گرایی در محافل دانشگاهی وارد کرد. این موضوع تلاش‌های گسترده‌ای را درون واقع‌گرایی برای عبور از این چالش شکل داد و بازسازی‌های متعددی از واقع‌گرایی را پدید آورد. شاید اگر واقع‌گرایی در نظریه ساختاری والتز خلاصه نمی‌شد و عرصه‌ای برای آرای گیلپین فراهم می‌کردند، می‌توانستند به خوبی اتفاقات پایان جنگ سرد و پس از آن را با نظریات واقع‌گرایی تبیین کنند و تا این حد با نقدهای جدی مواجه نمی‌شدند. باین‌حال، واضح است که نظریات گیلپین نسبت به نظریات والتز کمتر مورد توجه بوده‌اند. در ادامه سعی می‌شود که به نظریات گیلپین بیشتر پرداخته شود. با توجه به این موضوعات در ادامه تلاش خواهد شد تا به شکل اجمالی نظریه گیلپین در و تغییر در سیاست بین‌الملل مورد اشاره قرار گیرد و قابلیت‌های نظری این موضوع توضیح داده شود.

۳. گیلپین و تغییر در سیاست بین‌الملل

برای هر تفسیر از آرای گیلپین ضروری به نظر می‌رسد که بر هر دو وجه نظریه او، یعنی ثبات هژمونیک و چرخش هژمونی توجه شود. پرواضح است که نگاه گیلپین به تغییر در سیاست بین‌الملل بر دو پایه بنیادین استوار است که ادامه، این نوشتار تلاش دارد تا این دو مهم را مورد توجه قرار دهد.

۳-۱. چرخش هژمونی

با توجه به اینکه پایه این بخش بر اندیشه گیلپین قرار گرفته است، در ابتدا ضروری به نظر می‌رسد که مفروضات وی در خصوص واقع‌گرایی و نظام بین‌الملل بیان شود. گیلپین تفسیر خود از واقع‌گرایی سیاسی را بر سه فرض استوار می‌کند: ۱. ماهیت اساساً متضاد امور بین‌الملل، ۲. جوهر واقعیت اجتماعی گروه است که در دوران معاصر به معنای ملت است و ۳. تقدم امنیت و قدرت در تمامی ابعاد زندگی سیاسی و انگیزه‌های انسانی (Gilpin, 1984: 304). گیلپین با تمرکز بر روی ظهور و افول هژمون و قدرت‌های بزرگ درصدد ارائه بیانی از ادبیات واقع‌گرایی است که تغییر و تحول در نظام بین‌الملل نقطه کانونی در آن است.

گیلپین یک هژمون را در حالتی تصور می‌کند که رقیب یا رقبایی برای به چالش کشیدن اراده آن در عرصه‌های مختلف وجود نداشته باشد و در توانمندی‌های اقتصادی، فناوری و صنعت در میان بازیگران نظام بین‌الملل پیشتاز باشد. این هژمون درصدد گسترش منافع خود از جنبه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و حتی سرزمینی است. مادامی که هژمون توان تأمین هزینه‌های گسترش خود را داشته باشد، دست از بسط‌دادن اراده خود برنخواهد داشت؛ اما به محض برابری هزینه‌ها گسترش و توان تأمین هزینه‌ها این فرایند متوقف خواهد شد (Richardson, 1991: 72). در کنار این مورد، ممکن است توان یک یا چند بازیگر به میزانی برسد که منافع و مشروعیت قدرت مسلط را به خطر بیندازند و اقدام به حداکثرسازی منافع خود کنند؛ یعنی زمانی که یک بازیگر یا تعدادی بازیگر ناراضی از توزیع منافع حاصل از نظم موجود ناراضی باشند، توانایی و منابع لازم را برای مقابله با قدرت هژمون داشته باشند و همچنین از اراده لازم برای تغییر نظم برخوردار باشند، امکان تغییر نظم وجود دارد. گیلپین باور دارد که افول هژمون نظم بین‌المللی را به خطر می‌اندازد؛ به عبارت دیگر، افول یک هژمون سه پایه نظم بین‌الملل را یعنی: ۱. قدرت هژمون یا قدرت‌هایی که قادر به مدیریت و اجرای قوانین هستند، ۲. مجموعه‌ای از منافع مشترک اقتصادی، سیاسی و امنیتی که با یکدیگر پیوند خورده‌اند و ۳. تعهد ایدئولوژیک مشترک به ارزش‌هایی که نظم بر آن قوام یافته است، ویران می‌کند (Spiezio, 1990: 167-170).

از نظر گیلپین، پویایی نظام بین‌الملل عمیقاً با تغذیه متقابل رشد اقتصاد بازار جهانی و ظهور دولت‌های سرزمینی تغییر کرده

است. از این رو در شرایط کنونی، گیلپین عناصر تغییر را دو مورد می‌داند: اول، تغییرات فناورانه که مزیت‌های توسعه‌طلبی را برای قدرت‌ها افزایش و در مقابل هزینه‌ها را کاهش می‌دهد؛ دوم، نرخ مختلف رشد دولت‌ها که امکان توسعه‌طلبی را برای بازیگران ناراضی فراهم می‌کند (Gilpin, 1981: 14). در این شرایط است که بازیگران دست به ارزیابی شرایط می‌زنند که تا چه مقدار توان به چالش کشیدن هژمونی حاکم بر نظام و نظم بین‌المللی را دارند و سپس در صورت تغییر در هر کدام از دو مورد مذکور، منافع حاصل شده چقدر خواهد بود. منطق حاکم بر این ارزیابی، منطق «هزینه-فایده» است؛ بنابراین ایجاد تغییر در نظم یا نظام بین‌الملل علاوه بر وجود دو عنصری که در ابتدای این پاراگراف ذکر شد، مشروط به وجود انگیزه کسب منافع بیشتر به واسطه منطق هزینه-فایده است.

گیلپین تغییر را در سه حوزه مختلف دسته‌بندی می‌کند:

۱. تغییر نظام^۱: این نوع تغییر به واسطه تحولات عمیق در ماهیت نظام بین‌الملل مانند تغییر در ماهیت بازیگران اصلی یا خصوصیات برجسته نظام بین‌الملل صورت می‌گیرد. علاوه بر موارد فوق، تغییر نظام عمدتاً مربوط به مواردی از قبیل تحولات عمیق اقتصادی، فناوری، بهره‌وری و زیست‌پذیری مدل‌های مختلف سازمان‌یافتگی سیاسی است.
۲. تغییر نظام‌مند^۲ (تغییر نظم): اگر در اینجا نظم را به معنای الگوی توزیع توانمندی میان بازیگران نظام بین‌الملل تعریف کنیم، می‌توان این نوع تغییر را معطوف به تغییرات داخلی سیستم ارزیابی کرد. این تغییرات شامل مواردی همچون: تغییر توزیع بین‌المللی قدرت، تغییر در سلسله‌مراتب پرستیژ و حقوق و قواعد حاکم بر نظام است. این نوع تغییر بیشتر به ظهور و سقوط قدرت‌های حاکم بر نظام بین‌الملل می‌پردازد. تغییر در قواعد نیز از آن رو است که با تغییر الگوی توزیع قدرت، بازیگر مسلط الگوهای و قواعد تعامل مطلوب خود را برای بیشینه‌سازی منافع خود به سایر بازیگران تحمیل می‌کند.
۳. تغییرات تعاملی^۳: این نوع تغییر نیز ناظر به تحول در قواعد و رویه‌های رفتاری میان بازیگران در سطح نظام بین‌الملل است. برخلاف دو تغییر پیشین، این نوع تغییر در سطح نظام بین‌الملل بسیار رایج است و به واسطه شرایط مختلف، دچار تحول و دگرگونی می‌شود. این نوع تغییرات ممکن است با هدف ایجاد تغییرات بنیادین توسط سایر بازیگران پیگیری شود. دامنه این نوع تغییر بسیار محدود است و در صورت وقوع، موجب تحول در سایر موارد نخواهد شد؛ ولی در صورت وقوع تغییر نظام و تغییر نظام‌مند این نوع تغییر به وقوع خواهد پیوست (Gilpin, 1981: 41-44).

به‌طور کلی، گیلپین چرخه هژمونی را طی سه مرحله صورت‌بندی می‌کند: ۱. ایده هژمونی: ظهور یک هژمون، ایجاد نظم بین‌المللی و فراهم‌سازی زیرساخت‌های ارائه کالای عمومی در سطح نظام بین‌الملل به منظور حفظ مشروعیت و تداوم نظم ایجادشده؛ ۲. ایده بی‌نظمی: لزوم ارائه سواری مجانی به بازیگران نظام بین‌الملل برای حفظ مشروعیت و کارآمدی نظم بین‌المللی ایجادشده که در نهایت موقعیت قدرت نسبی هژمون را تضعیف خواهد کرد؛ و ۳. ایده افول: افول هژمون، از بین رفتن نظم حاکم و در نهایت حذف کالای عمومی ارائه‌شده توسط هژمون (Guzzini, 2013: 166).

در این مرحله این پرسش مطرح می‌شود که در چه چارچوبی می‌توان به بررسی اقتصاد سیاسی بین‌الملل پرداخت. آیا می‌توان با کمک از نظریه والتز موازنه قدرت را به موازنه قدرت اقتصادی در شرایط امروزی تعمیم داد و در این چارچوب به مطالعه و بررسی مسائل پرداخت؟ یا با توجه به شرایط گذار و تحولی که نظم بین‌الملل با آن مواجه است چارچوب دیگری مطلوب به نظر می‌رسد؟ در ادامه تلاش می‌شود تا ظرفیت‌های نظریه گیلپین در حوزه اقتصاد سیاسی بین‌الملل با کمک از مدل‌های اقتصادی بیشتر مورد مذاقه قرار گیرد.

۳-۲. ثبات هژمونیک

شرط پیشرفت هر دولت-ملتی ثبات و اطمینان ضمنی از عدم وقوع حوادث ناگهانی است. این قاعده را می‌توان در تمامی ابعاد زندگی بشری به‌ویژه در روابط بین‌الملل و اقتصاد سیاسی بین‌الملل جاری دانست. بسیاری از متفکران به‌ویژه واقع‌گرایان در

1. Systems change
2. Systemic change
3. Interaction change

مفهوم صلح متوقف شده‌اند؛ اگرچه این امر برای سیاست بین‌الملل کافی به نظر می‌رسد، اما در حوزه اقتصاد سیاسی بین‌الملل کافی نیست. در سایه ثبات است که پیشرفت‌های بشری به‌ویژه در حوزه‌های اجتماعی تداوم می‌یابد. ممکن است بتوان تعریفی مادی از صلح که به ساده‌ترین شکل آن به معنای عدم وجود جنگ ارائه داد؛ اما برای ثبات نمی‌توان به این شکل عمل کرد. ثبات بیشتر معنایی بین‌الذنهانی و نسبی دارد. ثبات را می‌توان به‌صورت آرامش روانی جمعی از اجزا (اجتماع انسانی یا جمعی از دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی و...) در حوزه نیازهای ابتدایی مخصوص خود آن جمع تعریف کرد. به‌عبارت‌دیگر، هر اجتماعی نیازهای اولیه‌ای دارد که در صورت برآورده‌شدن آن نیازها می‌توان گفت آن جامعه از ثبات برخوردار است؛ مثلاً ممکن است ثبات جامعه «الف» به‌واسطه قطع‌شدن اینترنت از بین برود؛ درصورتی که این اتفاق در جامعه «ب» اتفاق چندان مهمی محسوب نشود.

بدون ثبات هیچ سرمایه‌گذاری اعم از افراد، شرکت‌ها و حتی دولت‌ها سرمایه خود را به خطر نمی‌اندازند. در نتیجه توسعه‌ای اتفاق نمی‌افتد؛ زیرا سرمایه‌گذاران ترجیح می‌دهند که سرمایه خود را در حوزه‌هایی به‌کار بگیرند که عدم قطعیت کمتری داشته باشد. با این مقدمه ثبات را از منظر نظریات جریان اصلی روابط بین‌الملل با هدف به‌کارگیری آن در اقتصاد سیاسی بین‌الملل بررسی می‌کنیم.

۳-۲-۱. ثبات در اقتصاد سیاسی بین‌الملل از منظر واقع‌گرایی

عدم قطعیت برخاسته از آنارشی حاکم بر نظام بین‌الملل، کشورها را به سمت خودیاری سوق می‌دهد. این گزاره که منطق رفتاری قدرت‌های بزرگ را در قرن‌ها ۱۸ و ۱۹ میلادی به‌خوبی توصیف می‌کند، امروزه با چالش‌هایی در به‌ویژه در حوزه اقتصاد سیاسی بین‌الملل مواجه است. اگرچه برخی شرایط خاصی از آنارشی را که امروزه در حد‌اعلای خود در سطح نظام بین‌الملل حاکم است، مطلوب‌ترین شرایط می‌دانند و از آن با عنوان «آنارشی بالغ» یاد می‌کنند و این نوع از آنارشی را در مقابل «آنارشی نابالغ» قرار می‌دهند (Buzan, 2016: 148). در آنارشی نابالغ بازیگران مشروعیتی برای سایرین قائل نیستند و تنها راه دستیابی به اهداف خود را توسل به زور می‌دانند. هیچ‌کدام از واحدها به توافقات خود پایبند نیستند و اصل بقای اصلح در این حالت میان بازیگران حکم‌فرما خواهد بود. نمونه این نوع آنارشی را می‌توان در زمان صلح مسلح، قبل از جنگ جهانی اول را مشاهده کرد. در مقابل، بازیگران در حالت آنارشی بالغ با علم به هزینه‌های تنش و بی‌ثباتی درصدد جستجوی راهکاری برای رسیدن به اهداف خود ضمن تحکیم هویت و مشروعیت خود در کنار پذیرش مشروعیت سایر بازیگران هستند. در این حالت بازیگران به یک انسجام و ثبات داخلی رسیده‌اند و درصدد تسری آن به محیط بین‌المللی هستند. بدیهی است که بی‌ثباتی یک یا تعدادی از واحدها ثبات دیگران را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد.

همان‌طور که در بالا اشاره شد، نظریه‌پردازان این طیف که غالباً واقع‌گرایان هستند، به‌روشنی درباره وضعیت توسعه و اقتصاد بین‌الملل به‌عنوان مرحله بعد از ثبات حاصل‌شده موضعی نگرفته‌اند. باین‌حال، اعتقاد نظریه‌پردازان این طیف، بر این استدلال استوار است که در سایه ثبات پدیدآمده از آنارشی بالغ، پیشرفت و توسعه در داخل کشورها به‌تبع در اقتصاد جهانی میسر می‌گردد و در صورت برهم‌خوردن این الگو و بازگشت به آنارشی نابالغ تمامی فرایندهای رشد و توسعه جهانی با اختلال مواجه خواهد شد (Milner, 1998). به‌عبارت‌دیگر، اگر ثبات و امنیت (خواه در سطح داخل یا خواه در سطح بین‌الملل) را شرط لازم توسعه و پیشرفت اقتصادی بدانیم، این امر در شرایط آنارشی بالغ محقق می‌گردد.

همان‌طور که ذکر شد، ثبات حاصل از موازنه قوا میان واحدها در آنارشی بالغ، شرایط مطلوب را رقم خواهد زد؛ اما آنچه باید مورد توجه قرار گیرد، تفکیک میان ثبات اقتصادی و ثبات امنیتی است. به بیان واضح‌تر، دیدگاه واقع‌گرایان درباره آنارشی بالغ می‌تواند پاسخگوی ثبات سیاسی باشد، اما ثبات اقتصادی خیر. مصداق بارز این ادعا، بحران‌ها اقتصادی دوران مدرن است. بحران‌های اقتصادی ۱۹۳۰، ۱۹۷۰ و ۲۰۰۸ همگی در شرایطی رخ دادند که ثبات امنیتی و نظامی به‌واسطه موازنه قوا برقرار شده بود و این ثبات مانع از وقوع بحران‌های اقتصادی نشد. آنچه اهمیت دارد، آن است که باید میان ثبات اقتصادی و ثبات

1. mature anarchy
2. immature anarchy

امنیتی و سیاسی تفاوت قائل شد. ثبات سیاسی و امنیتی، پایه و بنیان ثبات اقتصادی است؛ باین‌حال، این دو (ثبات امنیتی- سیاسی و ثبات اقتصادی) را نباید یکی گرفت. از این‌رو پاسخ در باید در جای دیگری جست‌وجو کرد.

۳-۲-۲. ثبات از منظر نئولیبرالیسم

در طیفی دیگر، متفکران نئولیبرال روابط بین‌الملل قرار دارند که معتقدند در شرایط کنونی به‌واسطه گسترش وابستگی متقابل اقتصادی میان کشورها از میزان خودیاری کاسته شده است و نهادهای بین‌المللی در این میان نقش بسیار مثبتی را ایفا می‌کنند. این گروه معتقدند که منافع حاصل‌شده از همکاری میان بازیگران به‌اندازه‌ای بالا است که بازیگران منافع بلندمدت حاصل‌شده از همکاری را فدای منافع کوتاه‌مدت خود نخواهند کرد. در این اثنا، نهادهای بین‌المللی حلقه وصل بازیگران و عامل تضمین سود طرفین در همکاری‌ها خواهد بود و از این‌جهت نقش نیروی نظامی در معادلات کاهش خواهد یافت (کیوهن و نای، ۱۴۰۰: ۴۱؛ گریفیتس و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۶۷-۱۷۱). به‌صورت خلاصه، این طیف، منافع حاصل از همکاری و تضمین ادامه این همکاری به‌وسیله نهادهای بین‌المللی را به‌عنوان عامل ثبات در سطح نظام بین‌الملل معرفی می‌کنند و این کلیدواژه را در مقابل موازنه قوای میان قدرت‌های بزرگ در شرایط آنارش می‌کنند.

در این گزاره که نئولیبرالیسم در مباحث اقتصاد سیاسی بین‌الملل بسیار قوی‌تر از نتوواقع‌گرایان عمل کرده‌اند، شکی نیست. همچنین این گروه با توجه به بازیگران غیردولتی از جمله نهادهای بین‌المللی و شرکت‌های چندملیتی ادبیات غنی در اقتصاد سیاسی بین‌الملل تولید کرده‌اند. باین‌حال، انتقاداتی نیز به این دیدگاه وارد است. نئولیبرال‌ها در حالی وابستگی متقابل را عامل ثبات معرفی می‌کنند که به نتایج آن توجهی ندارند. صرف‌نظر از ابطال‌ناپذیر بودن این گزاره، وابستگی متقابل در آینده می‌تواند عامل تنش نیز تلقی شود. به بیان بهتر، کشورها با گذر از روابط پیشین و گسترش تعاملات فی‌مابین به ابزارهای جدیدی در مقابل یکدیگر دست پیدا می‌کنند. با گسترده شدن دستور کار میان دولت‌ها، ممکن است که به منافع آن‌ها در زمینه‌های مختلف صدمه وارد شود (Buzan, 2016: 132) و با همان منطق تسری که همکاری میان بازیگران در حوزه‌های مختلف گسترش می‌یافت، تنش و تضاد نیز به حوزه‌های دیگر تسری یابد.

نقد دیگر آنکه این دیدگاه علی‌رغم پذیرش ساختار، عملاً آن را نادیده می‌گیرد. والتز در کتاب «انسان، دولت و جنگ» خود با تأسی از نظریه قرار اجتماعی روسو استدلال می‌کند که رفتار دولت در شرایط ایزوله با شرایطی که بازیگران دیگری وجود دارند، بسیار متفاوت است؛ به‌عبارت‌دیگر، به‌واسطه تعیین ساختار، رفتار دولت‌ها شکل خاصی به خود می‌گیرد که گاهی مطلوب آن‌ها نیست (والتز، ۱۴۰۰: ۱۹۴-۱۸۵). برای تبیین بیشتر این بخش می‌توان گفت که با شکل‌گیری تعاملات میان واحدها، فشار ساختار بر رفتار بازیگران مشخص می‌شود و واحدها نمی‌توانند به‌صورت آزادانه رفتار کنند؛ زیرا برآیند رفتار سایر بازیگران بر رفتار هر یک از بازیگران تأثیر می‌گذارد. واضح است با افزایش تعاملات این فشار ساختاری بیشتر احساس می‌شود و ممکن است موجب ایجاد تنش ساختاری شود. بهترین نمونه برای این ادعا، وابستگی بالای آلمان و بریتانیا قبل از جنگ جهانی اول است. این وابستگی متقابل نه‌تنها از جنگ جلوگیری نکرد، بلکه با زمینه‌سازی ایجاد یک تنش ساختاری میان این دو قدرت، زمینه‌ساز شروع جنگ گردید.

آنچه تاکنون مورد بررسی قرار گرفت، منشأ ثبات برای تحقق و رشد اقتصاد سیاسی بین‌الملل از دیدگاه نظریات جریان اصلی روابط بین‌الملل بود. واضح است که به دلیل نقدهای واردشده (که در بالا به آن‌ها اشاره شد) در حوزه اقتصاد سیاسی بین‌الملل به این جریان‌های علمی در روابط بین‌الملل، کارآمدی مطلوبی برای تبیین موضوعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل در شرایط امروزی از این نظریات حاصل نخواهد شد. به نظر می‌رسد که دیدگاه رابرت گیلپین در خصوص ثبات در اقتصاد سیاسی بین‌الملل دامنه بیشتری از مسائل این حوزه را نسبت سایر نظریات در این خصوص پاسخ خواهد داد. از این‌رو در ادامه به تبیین این مدل پرداخته خواهد شد.

۳-۲-۳. ثبات از منظر گیلپین

هر نظریه‌ای که تاکنون در حوزه ثبات مورد نقد و بررسی قرار گرفت، نقاط قوت و ضعفی دارد. در میان نظریات موجود، نظریه

«ثبات هژمونی» رابرت گیلپین کارایی مناسبی برای تبیین بهتر ثبات در اقتصاد سیاسی بین‌الملل را دارد. به‌صورت خلاصه می‌توان گفت که به باور این اندیشمند روابط بین‌الملل، ثبات در نظام بین‌الملل به‌واسطه حضور یک هژمون برقرار خواهد شد. این هژمونی که بعضاً از مجرای نهادهای اقتصادی و سیاسی بین‌الملل محقق می‌شود، نقش بسزایی در کاهش میزان خودیاری اقتصادی (خودکفایی) بازیگران نظام بین‌الملل دارد (گیلیپین، ۱۴۰۱: ۱۴۲)؛ به عبارت دیگر، به‌واسطه وجود یک قدرت تقریباً مسلط در بعد اقتصادی نظام بین‌الملل است که امکان همکاری و تقسیم کار میان بازیگران فراهم شده است. این قدرت با ایجاد کالاهای عمومی از جمله امنیت بین‌الملل، تضمین عدم تقلب و بازگشت سود حاصل از همکاری میان کشورها، تعیین سازوکار قیمت‌گذاری، ایجاد زیرساخت‌های قانونی برای اطاعت‌پذیر کردن بازیگران و... امکان تعامل به شیوه‌ای متفاوت در بعد اقتصادی نسبت به بعد سیاسی در سطح نظام بین‌الملل را فراهم کرده است (گریفیتس و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۷).

در اینجا لازم است به‌منظور تبیین بیشتر ثبات از نوع هژمونیک در اقتصاد بین‌الملل، کالاهای عمومی و اهمیت آن‌ها که توسط هژمون عرضه می‌شود، مورد اشاره قرار گیرد. مهم‌ترین کالاهای عمومی از منظر نظریه‌پردازان هژمونی عبارت‌اند از:

۱. ایجاد ثبات مالی و تجاری از طریق:

الف: سازوکارهای تنزیل مجدد به‌منظور تأمین نقدینگی در طول بحران‌های بین‌المللی؛

ب: آخرین مرجع وام‌دهنده در نظام بین‌الملل؛

پ: مدیریت نظام پولی بین‌المللی؛

ت: حفظ ساختار نرخ‌های مبادله و ایجاد هماهنگی سیاست‌های کلان اقتصادی میان بازیگران؛

ث: باز کردن بازارها برای رونق در کالاهای آسیب‌دیده؛

ج: ایجاد یک جریان ثابت سرمایه بین‌المللی؛

۲. بازتوزیع درآمدها از طریق کمک‌های بین‌المللی؛

۳. تنظیم مقررات برای تخلفات بین‌المللی مانند تحریم‌های اقتصادی در بعد اقتصاد بین‌الملل (Guzzini, 2013: 167).

هژمون از تأمین این کالاهای عمومی به‌ویژه تأمین امنیت، بیشتر از سایر بازیگران منتفع خواهد شد. در درجه اول، هژمون با تأمین کالاهای عمومی نظم مطلوب خود را حفظ می‌کند و اراده خود را بر سایرین تحمیل خواهد کرد. دوم، خود هژمون بیشترین استفاده را از کالاهای عمومی خواهد برد؛ زیرا بازیگر مذکور، توان اقتصادی، صنعتی، مالی، فناوری و... بیشتری نسبت به سایرین دارد و بدیهی است در چنین شرایطی که رقابت نابرابر وجود دارد، هژمون بیشترین نفع را از افزایش تعاملات خواهد برد. در کنار این موارد، سایر بازیگران می‌توانند از امتیازاتی که هژمون در مرحله اول برای خود ایجاد کرده است، بهره ببرند.

اهمیت کالاهای عمومی از آنجایی نشئت می‌گیرد که فقط یک هژمون می‌تواند این موارد را در نظم بین‌الملل ارائه کند و واضح است که فراهم‌سازی این قبیل موارد در شرایطی که همه از قدرت برابر برخوردار باشند، منطقی نخواهد بود. اگر یک بازیگر بخواهد این شرایط را ایجاد کند، در درجه اول ممکن است سایر بازیگران که در مرتبه برابری از توانمندی با این بازیگر قرار دارند، از شرایط ایجادشده برای بهبود شرایط خود استفاده کنند و در اینجا بازیگری که خارج از توان خود اقدام به ایجاد کالای عمومی در سطح بین‌الملل کرده است توان بازیابی و کسب منفعت از سرمایه‌گذاری‌های خود را نخواهد داشت؛ و در درجه دوم، بر فرض تخلف یکی از بازیگران، بازیگر ارائه‌دهنده کالای عمومی توان مجازات طرف خاطی را نخواهد داشت؛ بنابراین به نظر می‌رسد که برای رشد و پیشرفت اقتصاد بین‌الملل وجود یک هژمون ضروری به نظر می‌رسد تا شرط لازم، یعنی ثبات را فراهم کند.

به این رویکرد انتقاداتی مانند دفاع از منطق سیاست‌های ایالات متحده و داشتن رویکردی تاریخی به مسائل به‌جای رویکردی علمی وارد شده است؛ اما واقعیت آن است لازمه وجود یک اقتصاد مبتنی بر بازار آزاد وجود یک هژمون است تا این شرط لازم را محقق سازد. با توجه به اینکه بین هژمونی و تجارت آزاد رابطه مستقیمی وجود دارد، بدون وجود یک هژمون نیل به همکاری‌های بین‌المللی در امور مالی و تجاری تقریباً غیرممکن یا حداقل بسیار دشوار به نظر می‌رسد (گیلیپین، ۱۴۰۱: ۱۴۲-۱۴۴).

واضح است که با افت قدرت اقتصادی و سیاسی هژمون ضمانت اجرای تعهدات مانند گذشته نخواهد بود و اعمال زور توسط بازیگران، جایگزین پرستیژ هژمون خواهد شد و توان هژمون دیگر امکان جلوگیری از سرپیچی بازیگران و به چالش کشیدن مشروعیت نظم موجود را نخواهد داشت. در این شرایط امکان بازگشت به شرایط آنارشی و افزایش خودیاری و خودکفایی اقتصادی فراهم می‌شود. در شرایط ضعف هژمون، بازیگران به میزان منابع و اراده خود به بسط قدرت خود و توسعه‌طلبی می‌پردازند. هراندازه که منابع و اراده یک کشور بیشتر باشد، توسعه‌طلبی آن کشور نیز بیشتر خواهد شد تا جایی که بتواند جایگزین هژمون تضعیف‌شده شود و مسئولیت‌های آن را در تأمین کالاهای عمومی نظام بین‌الملل برعهده گیرد. هژمون جدید نیز در صورت توان، نظام و نظم جدید خود را برقرار می‌کند و به‌واسطه مشروعیت حاصل‌شده سعی در تأمین منافع خود صورت حداکثری دارد. پژوهش در این دسته از وقایع در حوزه «مطالعات تغییر» جای می‌گیرد که به مقولات تغییر نظام و نظم بین‌المللی به‌واسطه افول و ظهور قدرت‌های بزرگ می‌پردازد.

هر آنچه تاکنون مورد بررسی قرار گرفت، فقط شامل بخش سیاست بین‌الملل و گوشه‌ای از نظرات گیلپین در اقتصاد سیاسی بین‌الملل بوده است. واضح است که ارائه تبیین‌هایی که صرفاً براساس مبانی نظری علوم سیاسی و روابط بین‌الملل باشد، فقط ناظر به بخشی از ابعاد رویدادها و روندهای بین‌المللی خواهد بود. در طرف مقابل نیز تبیین‌های صرفاً اقتصادی نیز همین تقلیل‌گرایی را به دنبال خواهد داشت؛ بنابراین در ادامه به تبیین اقتصادی ابعاد تغییر پرداخته خواهد شد تا در نهایت یک چارچوب نظری در حوزه اقتصاد سیاسی بین‌الملل که امکان توضیح و تبیین مناسبی برای ادبیات حوزه تغییر در اقتصاد سیاسی بین‌الملل داشته باشد، فراهم شود.

همچنین لازم به ذکر است که گیلپین در کتاب جنگ و تغییر در سیاست جهان خود از نظریه چرخش هژمونی برای تبیین سازوکارهای تغییرات هژمونی در سیاست بین‌الملل استفاده کرده است. از طرف دیگر، وی در کتاب‌ها و مقالات اقتصاد سیاسی بین‌الملل خود نیز ضرورت ثبات هژمونیک را در اقتصاد بین‌الملل مطرح کرده است. آنچه در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد، ترکیب این دو ایده گیلپین برای استفاده در اقتصاد سیاسی بین‌الملل است. به عبارت دیگر، در ادامه با ترکیب دو بحث ثبات هژمونیک و چرخش هژمونی با یکدیگر تلاش شده است تا چرخش هژمونی در اقتصاد سیاسی بین‌الملل مورد مذاقه قرار بگیرد. آنچه حائز اهمیت است، علی‌رغم نقاط قوت و پررنگ نظریه گیلپین، ایرادات و اشکالات مهمی نسبت به نظریه گیلپین وجود دارد که از مدل سولو برای تقویت و غنی‌سازی این رویکرد به‌عنوان تلاشی کوچک به‌منظور کمی‌سازی و خارج کردن مباحث از حوزه کیفی استفاده شده است تا رویکرد چرخش هژمونی در چارچوب اقتصاد سیاسی بین‌الملل ملموس‌تر باشد.

۴. مدل سولو در اقتصاد

در اقتصاد نئوکلاسیک، مدل رشد سولو از اهمیت بالایی برخوردار است. هرچند با گذشت زمان نظریات جدیدتری مدنظر اقتصاددانان قرار گرفته است، اما این مدل همچنان مطلوبیت مناسبی برای تبیین برخی از مسائل را دارد. مدل رشد سولو که در اقتصاد کلان مورد استفاده قرار می‌گیرد، بر دو محور اساسی تابع تولید و تبیین تغییرات زمانی سرمایه قرار دارد. اولین محور مدل سولو، تابع تولید است. این تابع ترکیبی از عوامل مختلف تولید است که در نهایت میزان تولید را در اختیار ما می‌گذارد. این تابع به شکل زیر تعریف می‌گردد:

$$Y = F(K, L) \quad \text{معادله (۱)}$$

در این معادله، « K » به‌عنوان متغیر سرمایه، « L » به‌عنوان متغیر نیروی کار و « Y » به‌عنوان میزان تولید در نظر گرفته شده است (البته در این پژوهش از این مؤلفه تحت عنوان میزان بهره و نتایج حاصل شده در سطح نظام بین‌الملل استفاده خواهد شد). این تابع چون تابعی همگن درجه اول است، بنابراین با ضرب یک عدد ثابت در متغیرهای مذکور، مقدار تابع نیز به همان مقدار افزایش می‌یابد. یعنی با ضرب « t » در متغیرهای سرمایه و نیروی کار داریم:

$$F(tK, tL) = tF(K, L) = tY \quad \text{معادله (۲)}$$

پس از نتایج ضرب یک مقدار ثابت (t) در متغیرهای تابع تولید، می‌توان این‌چنین نتیجه گرفت که با t برابر شدن متغیرهای تابع تولید، میزان تولید نیز t برابر می‌شود. در اینجا پارامتر دیگری به نام سطح فناوری (A) مطرح است. با افزودن این پارامتر به معادله (۱) خواهیم داشت (نیلی، ۱۳۹۸: ۲۴۲-۲۴۰):

$$Y = F(K, AL) \quad \text{معادله (۳)}$$

لازم به ذکر است که در مدل سولو، معادلات تولید سرانه از اهمیت بالایی برخوردار است. در این بخش، با تقسیم طرفین تابع تولید سولو بر متغیر نیروی کار (L) معادله تولید سرانه به دست می‌آید. با تقسیم طرفین معادله (۱) بر (L) داریم:

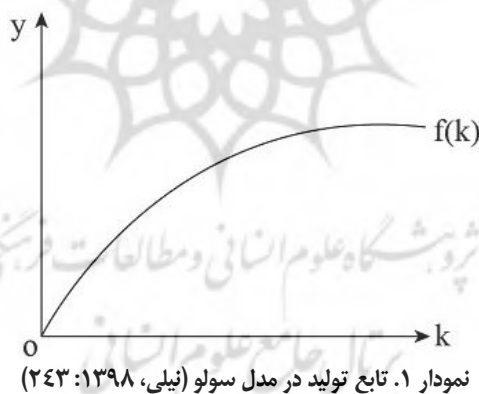
$$Y = F(K, L) \quad \text{معادله (۴)}$$

$$\frac{Y}{L} = \frac{1}{L} F(K, L) \quad \text{معادله (۵)}$$

$$\frac{Y}{L} = y = F\left(\frac{K}{L}, 1\right) = f(k) \quad \text{معادله (۶)}$$

$$y = f(k) \quad \text{معادله (۷)}$$

در معادلات پیش‌گفته متغیر « y » را به‌عنوان تولید سرانه معرفی می‌کنیم. این فرم حاصل‌شده از تابع تولید به‌خوبی وابستگی به متغیر سرمایه نشان می‌دهد (براساس مدل سولو). نموداری که با استفاده از تابع فوق رسم می‌شود به شکل زیر است:

در نمودار بالا به‌خوبی میزان تغییرات تولید نسبت به تغییرات سرمایه نشان داده می‌شود. با افزایش سرمایه میزان تولید سرانه افزایش می‌یابد و برعکس. مجدداً لازم به ذکر است که هرچند این نمودار از معادله‌ای حاصل‌شده است که متغیر نیروی کار در آن نقش مهمی داشته است، اما با توجه به حذف اثر این متغیر توسط معادلات ریاضی و ایجاد تابعی وابسته به متغیر سرمایه، این نمودار مطلوبیت پیدا می‌کند.

۴-۱. استهلاك سرمایه در مدل سولو و مدل روانه-انبار

در اقتصاد، بخشی از تولیدات به مصرف می‌رسد و بخشی نیز پس‌انداز می‌شود. این پس‌انداز اغلب سرمایه‌گذاری می‌شود (البته اگر نیازهای غیر قابل پیش‌بینی مانند جنگ، بحران‌های اقتصادی، ورشکستگی مؤسسات مالی بزرگ و... به وجود نیاید)؛ از این‌رو، سرمایه‌گذاری را می‌توان به‌عنوان ضریبی از تولید کل در نظر گرفت:

$$S = sY \quad \text{معادله (۸)}$$

در این رابطه، « S » میزان سرمایه‌گذاری یک دولت است و « s » ضریبی است که طبق آن مقدار سرمایه‌گذاری از تولید

کل محاسبه می‌گردد. همچنین سرمایه‌هایی که یک دولت در اختیار دارد به دچار استهلاک می‌شوند که این استهلاک به صورت زیر نمایش داده می‌شود:

$$D = dK \quad \text{معادله (۹)}$$

از دو معادله (۸) و (۹) می‌توان این گونه نتیجه گرفت که تغییرات سرمایه به دو عامل میزان سرمایه‌گذاری و میزان استهلاک سرمایه موجود وابسته است؛ بنابراین تغییرات سرمایه (\dot{K}) را به صورت زیر نشان می‌دهیم:

$$\dot{K} = sY - dK \quad \text{معادله (۱۰)}$$

تغییرات سرمایه‌گذاری در رابطه فوق می‌تواند مثبت یا منفی باشد؛ یعنی چنانچه میزان استهلاک زیرساخت‌های یک دولت (که خود وابسته به نرخ استهلاک است) بیشتر از میزان سرمایه‌گذاری باشد (این مورد نیز وابسته به نرخ سرمایه‌گذاری و میزان تولید است)، تغییرات سرمایه منفی است و برعکس (Solow, 1956: 66؛ نیلی، ۱۳۹۸: ۲۴۸-۲۴۳).

در این بخش، در کنار مفهوم استهلاک سرمایه مطرح شده توسط سولو، لازم است که به مفهوم «روانه-انباره»^۱ نیز پرداخته شود. در اقتصاد یکی از راه‌های بررسی میزان سرمایه‌گذاری، توجه به میزان تقاضا در حوزه‌های مختلف است؛ به عبارت دیگر، میزان تقاضا سرمایه را به مسیر تولیدی که می‌تواند تقاضا را برطرف کند، هدایت می‌کند. خود تقاضا نیز با تغییر در سطح تولید و درآمد ملی نیز تغییر می‌کند (تفضلی، ۱۳۸۱: ۲۳۸).

در مدل روانه-انباره، ما روانه را به عنوان جریان‌های ورودی سرمایه به زیرساخت‌ها در نظر می‌گیریم و انباره را میزان سرمایه‌گذاری به فعلیت رسیده، معرفی می‌کنیم. مدل‌سازی روانه-انباره مبتنی بر یک قانون مهم در اقتصاد کلان است؛ یعنی روانه‌ها و انباره باید محدودیت‌های افراد و کل اقتصاد را برآورده کنند تا این محدودیت‌ها با امکانات موجود به سازگاری برسند. این محدودیت‌ها از طریق کارکرد روابط معین بین روانه‌ها و انباره برطرف می‌شوند. تعامل بین روانه‌ها و انباره بسیار مهم است؛ زیرا این دو مورد بر آینده اقتصاد هر کشوری اثرگذار است. (Caverzasi & Godin, 2014: 1-2; Solow, 1957: 314)؛ برای مثال، زیرساخت‌های جاده‌ای یک کشور را با استفاده از این مدل، می‌توان این گونه توضیح داد که انباره همان مقدار جاده‌های ایجاد شده است (سرمایه‌گذاری به فعلیت رسیده) و با توجه به اینکه این زیرساخت جاده‌ای در طول سال‌ها دچار استهلاک می‌شود یا نیاز به توسعه زیرساخت‌های جدید وجود دارد (محدودیت‌ها) سیاست‌گذاران میزان جریان سرمایه (امکانات) را برای نیازها و تقاضاهای آن حوزه مدیریت می‌کنند.

واضح است که میان زمان سرمایه‌گذاری تا حصول نتیجه در حوزه زیرساختی یک وقفه زمانی وجود دارد. در این شرایط این خلأ را نمی‌توان به صورت فوری پر کرد و باید آن را به شکلی تدریجی تعدیل کرد. از این رو، هرچقدر که شکاف سرمایه بیشتر باشد، سرمایه‌گذاری بیشتری را می‌طلبد و از طرفی هراندازه توان سرمایه‌گذاری یک بازیگر بیشتر باشد، شکاف سرمایه مذکور سریع‌تر پر می‌شود (تفضلی، ۱۳۸۱: ۲۵۲-۲۵۱).

۵. کاربست مدل سولو در اقتصاد سیاسی بین‌الملل

در این اینجا تلاش می‌شود تا مدل اقتصادی که در بخش قبلی به صورت خلاصه معرفی شد، در حوزه اقتصاد سیاسی بین‌الملل برای تبیین کمی مفهوم تغییر مورد استفاده قرار گیرد. این ادعا از این جهت است که در سولو در تابع تولید به متغیرهای فناوری و سرمایه‌گذاری پرداخته است. این دو متغیر بسیار مورد توجه گیلیپین نیز هستند؛ زیرا گیلیپین تفاوت در توزیع قدرت میان کشورها را در میزان دو عامل عمده شکاف فناوری و توان اقتصادی بازیگران برای سرمایه‌گذاری در اقتصاد سیاسی بین‌الملل پیگیری می‌کند (Spiezio, 1990: 173).

از آنجایی که در چند دهه اخیر اقتصاد بین‌الملل تحت سیطره هژمونی آمریکا قرار داشته است و با توجه به مفروضات هژمونی در روابط بین‌الملل (حکمرانی از طریق نهادهای بین‌المللی و پرستیژ، مجازات بازیگران خاطی، ایجاد بستر لازم برای

شکل‌گیری روابط میان بازیگران براساس نظم مطلوب هژمون و... از یک سو و نقش دولت در اقتصاد کلان در سوی دیگر، می‌توان محیط اقتصاد بین‌الملل را مشابه محیطی از نوع اقتصاد کلان در نظر گرفت؛ البته با مقداری تفاوت که در ادامه این تفاوت بیشتر توضیح داده خواهد شد. البته تمام این موارد در حالی است که گیلپین نیز به چنین شباهتی اذعان می‌کند و تلویحاً مشابهت‌هایی را میان دولت در اقتصاد کلان و هژمون در اقتصاد سیاسی بین‌الملل مطرح می‌کند. وی با اشاره به نظم آمریکایی و نظم بریتانیایی مدعی می‌شود که بریتانیا و ایالات متحده قوانین یک نظم اقتصادی بین‌المللی لیبرال را ایجاد و اجرا کردند. سیاست‌های بریتانیا و آمریکا تجارت آزاد و آزادی حرکت سرمایه را تقویت کردند. این قدرت‌های بزرگ پول رایج بین‌المللی را تأمین کردند و سیستم پولی بین‌المللی را مدیریت کردند (Gilpin, 1981: 145). با این تفاسیر در ادامه به توضیح بست کاربرد مدل سولو به اقتصاد سیاسی بین‌الملل، با توجه به اینکه این نظریه در حوزه اقتصاد کلان طراحی شده است، پرداخته خواهد شد.

۵-۱. متغیر نیروی کار (L) در اقتصاد سیاسی بین‌الملل

در اینجا توجه به یک نکته اهمیت پیدا می‌کند و آن کم‌رنگ‌شدن نقش متغیر نیروی کار (L) در سطح اقتصاد بین‌الملل است. مراد از این کار، نادیده‌گرفتن اثر نیروی کار بین‌المللی نیست. به عبارت دیگر، در مدل تبیین‌شده سولو در اقتصاد کلان، وی نیروی کار را تحت تسلط سیاست‌های اقتصادی دولت در نظر گرفته است. در این شرایط دولت می‌تواند با اعمال سیاست‌های از قبیل دست‌کاری نرخ تورم، بر میزان بیکاری یا همان نیروی کار تأثیر بگذارد (ساندلین و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۶۴). تبیین اقتصادی این ادعا در اقتصاد کلان به این صورت است که در دوران رونق اقتصادی که حجم تقاضای کل بالا می‌رود، سطح قیمت‌ها به‌واسطه آهنگ روبه‌رشد تقاضا افزایش می‌یابد و برعکس؛ یعنی در دوران رکود و کاهش سطح اشتغال، سطح قیمت‌ها تنزل می‌کند و در نتیجه فشارهای تورمی نیز کم می‌شود (تفضلی، ۱۳۸۱: ۵۹۳). همچنین نموداری که به‌عنوان منحنی فیلیپس معروف شده است با استفاده از داده‌های آماری رابطه تورم و بیکاری را به‌صورت عکس نشان می‌دهد. باین‌حال می‌توان مدعی شد که چنین شرایطی در سطح اقتصاد بین‌الملل حتی باوجود یک هژمون اقتصادی جاری و ساری نیست. در نگاه اول، می‌توان این نقد را به استدلال خط آخر در بند فوق وارد کرد که یک هژمون اقتصادی با ارز جهان‌روایی که در اختیار دارد می‌تواند به اعمال سیاست‌های اقتصادی خود در سطح نظام بین‌الملل بپردازد؛ به عبارت دیگر، کشور دارای ارز جهان‌روا (حداقل در مقام نظریه که البته مصادیق تاریخی نیز در این خصوص وجود دارد) می‌تواند با خلق پول بدون پشتوانه عملاً بخشی از بار مالی و تورمی اقتصاد خود را به کشورهای که از پول این کشور استفاده می‌کنند، تحمیل کند. از طرف دیگر، بعد از دهه ۷۰ قرن نوزدهم با بین‌المللی شدن تولید، تقسیم کار بین‌المللی و ظهور شرکت‌ها چندملیتی، نیروی کار صرفاً محدود به کارگران داخل مرزهای یک کشور نیست؛ از این رو هژمون اقتصادی می‌تواند با ابزار تورمی که به‌واسطه جهان‌روا بودن ارز خود در اختیار دارد به اعمال سیاست‌های اقتصادی بر سایر کشورها بپردازد.

در پاسخ می‌توان گفت که هرچند دست‌کاری در ارزش ارز جهان‌روا توسط بازیگر هژمون بر میزان تولید و اقتصاد سایر کشورها تأثیرگذار خواهد بود، اما این به معنای بسته‌بودن دست سایر بازیگران نیست. چنین استدلالی فقط برای کشورهای صادق است که پول خود را (اصطلاحاً) به ارز جهان‌روا می‌خکوب^۱ کرده باشند یا مستقیماً از ارز جهان‌روا استفاده کنند. بدیهی است که کشورها تا جایی که امکان داشته باشد، درصدد حفظ اهرم سیاست‌گذاری اقتصادی خود، یعنی تنظیم سیاست‌های پولی هستند و به راحتی این امکان را برای دخالت سایرین در اقتصاد خود فراهم نمی‌کنند؛ به عبارت دیگر، با شناور شدن ارزهای کشورهای نظام بین‌الملل، سیاست‌گذاران اقتصادی می‌توانند با دست‌کاری نرخ ارز داخلی خود اثرات تغییر ارز جهان‌روا را تا مقداری کنترل کنند و از این ابزار همانند یک ضربه‌گیر در مقابل نوسانات مالی و اقتصادی بین‌المللی استفاده کنند. از این رو، جهان‌روایی یک پول ابزار و زمینه کافی را برای اثرگذاری کامل بر اقتصادهای ملی دیگر کشورها فراهم نمی‌کند. این پاسخ درصدد انکار تأثیر تغییر ارزش ارز جهان‌روای هژمون اقتصادی در معادلات تولید و اقتصاد بین‌الملل نیست؛ بلکه درصدد نفی وابستگی ذاتی و ماهوی رابطه مستقیم تغییر ارزش ارز جهان‌روا با معادلات تولیدی در داخل کشورهای دیگر است.

در پاسخ به بخش دوم نقد مبنی بر بین‌المللی شدن تولید نیز می‌توان گفت که تولید بین‌المللی و تقسیم کار جهانی به معنای استفاده از ظرفیت نیروی کار ارزان و مزیت‌های نسبی و رقابتی اقتصادهای دیگر است، نه کنترل کارگران و منابع سایر کشورها. در نتیجه از صورت کلی این نقد نمی‌توان به این نتیجه که هژمون اقتصادی به دلیل داشتن ارزش جهانی‌روا می‌تواند اقتصاد داخلی کشورها را کنترل کرد، رسید؛ بنابراین یک کشور هر زمانی که اراده کند، می‌تواند خود را از چرخه تولید بین‌المللی خارج کند که البته با فرض عقلانی بودن بازیگران چنین رفتاری دور از انتظار است؛ مگر به دلایل سیاسی و امنیتی که فعلاً در این زمینه جای نمی‌گیرد.

همچنین همان‌طور که در بالا اشاره شده، سولو در مدل خود در مبحث تولید سرانه، با تقسیم طرفین تابع تولید بر متغیر نیروی کار درصدد است تا اثر متغیر سرمایه را به‌تنهایی مورد بررسی قرار دهد. هرچند این مورد در بخش سرمایه مورد بررسی قرار گرفته است؛ اما هدف از اشاره به تابع تولید سرانه در اینجا رسیدن به این نتیجه بود که در کنار استدلال‌های مطرح‌شده در بالا، از طریق ریاضیات به کار گرفته شده در این مدل اقتصادی، می‌توان اثر نیروی کار را تحت شرایطی نادیده گرفت.

۵-۲. متغیر فناوری (A) در اقتصاد سیاسی بین‌الملل

سولو فناوری را نحوه انجام یک کار معرفی می‌کند؛ به صورتی که منجر به هرگونه جهش در میزان تولید نسبت به روش‌های پیشین شود؛ بنابراین افزایش سرعت، کیفیت و بهره‌وری در تولید را می‌توان ذیل جهش فنی قرار داد (Solow, 1957: 312). با این حال، در اینجا تلاش می‌شود ارتباط مفهومی میان فناوری در اقتصاد و سیاست ایجاد شود. مبحث فناوری در روابط بین‌الملل و اقتصاد بین‌الملل از اهمیت بالایی برخوردار است. اهمیت این مؤلفه در امور نظامی بر کسی پوشیده نیست. در طول تاریخ هر کشوری که به یک فناوری برتر نظامی دست‌یافت، سایر بازیگران را تا زمانی که دست برتر را در این فناوری داشت تا حدودی به تبعیت واداشت؛ نمونه بارز این مدعا دستیابی ایالات متحده به بمب هسته‌ای بود. این کشور به دلیل توان هسته‌ای خود، شوروی را مجبور به تخلیه مرزهای ایران پس از جنگ جهانی دوم نمود. با این حال، آنچه بیشتر مورد توجه است، نقش فناوری در اقتصاد سیاسی بین‌الملل است. امپراتوری بریتانیا به یمن انقلاب صنعتی اول بود که ناوگان بحری خود را بر اقیانوس‌های سراسر جهان گسترش داد و موجبات غروب‌نکردن خورشید را در مرزهای خود فراهم کرد. ایالات متحده به‌واسطه انقلاب صنعتی دوم بود که موفق شد مرکز مالی و تجاری جهان را از لندن به نیویورک انتقال دهد و به‌وسیله انقلاب فناوری اطلاعات موفق به حفظ و تداوم هژمونی خود بر اقتصاد بین‌الملل گردید.

در اقتصاد کلان، سولو در معادلات تابع تولید، مؤلفه فناوری را در کنار متغیر نیروی کار قرار داده است؛ اما می‌توان در اقتصاد سیاسی بین‌الملل برای فناوری نقش یک متغیر مستقل را قائل شد. هرچند در بخش‌های قبل کنترل و اثر قابل‌چشم‌پوشی هژمون را بر نیروی کار در اقتصاد سیاسی بین‌الملل نشان دادیم، اما کنترل و تسلط هژمون بر فناوری انکارنشده است. تاریخ گواه این مدعا است که هرگاه کشوری به هژمونی اقتصادی و نظامی رسیده است، در فناوری خاصی در آن زمان سرآمد کشورهای دیگر بوده است و اگر کشوری از مسند قدرت هژمونی پایین آمده است، به دلیل ظهور یک قطب فناوری یا از دست‌دادن مزیت‌های علمی و دانشی خود بوده است. به‌عنوان مثال، بریتانیا که طی چند قرن گذشته در میان کشورها از نظر فناوری سرآمد بود با تغییر کشتی‌هایش در ابتدا از نوع بادبانی به موتور بخار و سپس به کشتی‌هایی با موتور دیزلی تسلط خود را بر تجارت بین‌الملل بیمه کرد.

بنابراین، یک هژمون تلاش می‌کند برای تداوم برتری و مزیت‌های اقتصادی، امنیتی و نظامی خود تا حد امکان از دستاوردهای فنی خود محافظت کند. این کار از دو جهت برای یک هژمون در مقابل رقبا اهمیت دارد: اول، در صورت دست‌یافتن رقبای یک هژمون به یک فناوری که برتری برای یک کشور ایجاد کرده، مزیت کشور مذکور را عملاً بی‌اثر خواهد کرد و زمینه ایجاد تهدید به‌وسیله همان فناوری برای قدرت غالب در حوزه‌های اقتصادی و امنیتی فراهم می‌شود (مانند شوروی که با دست‌یافتن به بمب هسته‌ای تهدیدات امنیتی زیادی برای ایالات متحده فارغ از سایر مسائل نظامی و امنیتی دیگر رقم زد یا با گسترش انقلاب صنعتی به آلمان، بریتانیا در بازارهای ماوراء بحار خود تهدیدی جدی احساس کرد)؛ دوم، بازیگران ناراضی

علاوه بر دست‌یافتن به یک فناوری برتر که منحصراً در اختیار بازیگر غالب بود، علاوه بر بی‌اثر کردن مزیت هژمون می‌توانند آن را ارتقا دهند به‌نحوی که بازیگر غالب در آن شرایط امکان رقابت در آن حوزه را به هر دلیلی نداشته باشد. این حالت نسبت به حالت قبلی می‌تواند تهدید بزرگ‌تری را برای هژمون در عرصه‌های مختلف ایجاد کند.

ذکر این نمونه در اینجا خالی از لطف نخواهد بود که فرمان اجرایی بایدن مبنی بر ممنوعیت سرمایه‌گذاری شرکت‌های آمریکایی در صنعت نیمه‌هادی، میکروالکترونیک و کوانتوم چین (Biden Orders Ban on Certain US Tech Investments in China, Reuters, 2023) بیشتر ناشی از حالت دوم است. زیرا چین امروزه در صنعت‌های مذکور توانایی قابل توجهی دارد که انکارناپذیر است؛ هرچند ممکن است که هنوز توانایی این کشور به‌اندازه ایالات متحده نباشد. همچنین چین در فناوری‌های دیگری مانند هوش مصنوعی و رایانه‌های کوانتومی که بر صنعت‌های اشاره‌شده استوار هستند نیز بسیار پیشرفت کرده است و ممکن در آینده‌ای نزدیک ایالات متحده را پشت سر بگذارد؛ از این‌رو دولت بایدن به‌منظور جلوگیری از چنین رخدادی از اکنون در تلاش است تا روند و سرعت پیشرفت چین را در این حوزه‌ها کند.

در جمع‌بندی این بحث تا اینجا می‌توان گفت برای استفاده از مدل سولو در تبیین مسائل هژمونی در اقتصاد سیاسی بین‌الملل، با اعمال تغییراتی مطلوب به نظر می‌رسد. اولین تغییر، چشم‌پوشی از متغیر نیروی کار (L) در این معادله به دلیل عدم توانایی اثرگذاری مؤثر هژمون اقتصادی بر نیروی کار در سطح نظام بین‌الملل به‌صورت منفرد است. دوم پارامتر سطح فناوری (A) است که در مدل سولو به‌عنوان ضریب نیروی کار در نظر گرفته شده است؛ اما در این پژوهش به علت نقش انکار نشدنی تسلط هژمون بر فناوری‌های حساس و راهبردی به‌عنوان یک متغیر مستقل در نظر گرفته خواهد شد. لازم به ذکر است که متغیر سرمایه نیز همچنان به دلیل کنترل مؤثر هژمون اقتصادی در سطح نظام بین‌الملل در این معادله حفظ خواهد شد. به‌طور کلی می‌توان گفت اگرچه از اثر متغیر نیروی کار در معادله تابع تولید چشم‌پوشی کردیم، اما به‌واسطه کنترل هژمون بر فناوری این مؤلفه جایگزین متغیر نیروی کار در معادله (۳) خواهد شد. اکنون معادله مدنظر برای این پژوهش به‌صورت زیر بازنویسی خواهد شد:

$$Y = F(K, A) \quad \text{معادله (۱۱)}$$

همچنین با توجه به اینکه در معادله (۱۱) تولید وابسته به متغیر فناوری است، می‌توان با پیشرفت در فناوری، بهره‌وری را افزایش داد و بر چالش‌های مانند استهلاک و افزایش هزینه‌ها غلبه کرد و حتی حوزه‌های جدیدی برای پیشرفت تعریف کرد. لازم به ذکر است که در اینجا، اهمیت همگن بودن این تابع (معادله ۱۱) که در معرفی مدل سولو مورد اشاره قرار گرفت، بیشتر مشخص می‌شود. زمانی که یک جهش در متغیرهای فناوری و سرمایه رخ دهد، طبق این مدل می‌توان مدعی شد که یک هژمون می‌تواند آورده خود را چند برابر بیشتر یا کمتر کند.

۵-۳. متغیر سرمایه (K) در اقتصاد سیاسی بین‌الملل

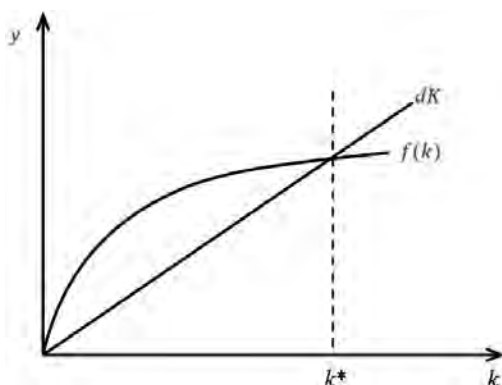
سولو در مدل خود نهاده‌های تولید (شامل: زمین، ذخایر معدنی و...) را سرمایه معرفی می‌کند (Solow, 1957: 314). در مقایسه با متغیر نیروی کار، شرایط متغیر سرمایه بسیار متفاوت است؛ به‌عبارت‌دیگر، برعکس متغیر نیروی کار که هژمون اقتصادی توان اثرگذاری بالا از این طریق بر اقتصادهای دیگر را نداشت، در این بخش هژمون می‌تواند اثرات ملموسی را بر سایر بازیگران داشته باشد. هژمون اقتصادی می‌تواند از طریق اعمال محدودیت‌های مالی و سرمایه‌گذاری بر جریان سرمایه بین‌المللی اثرگذار باشد. مهم‌ترین ابزار این تأثیرگذاری نیز «تحریم» مالی و سرمایه‌گذاری است. هرچند اعمال محدودیت‌های تجاری و دیپلماتیک سابقه‌ای طولانی در تاریخ روابط بین‌الملل دارد، اما به‌جرت می‌توان گفت که تحریم‌های مالی امروزی، نسل جدیدی از تحریم‌ها است که اثرگذاری به‌مراتب بیشتری را نسبت به سایر تحریم‌ها دارد. این تحریم‌ها با هدف قراردادن زیرساخت‌های اقتصادی، پولی، مالی، صنعتی، خدماتی و... کشورهای هدف توسط هژمون اقتصادی عملاً در اقتصاد کشورهای هدف اختلال جدی ایجاد می‌کند.

نقش مکمل بازیگر تحریم‌کننده و بازیگر تحریم‌شونده را سایر بازیگران اقتصادی تشکیل می‌دهند که منطق تحریم نیز از نگاه آنان، منطق هزینه-فایده است. بدین صورت که کشورهای ثالث یا باید اقتصاد کشور تحریم‌شده را برای منافع بلندمدت همکاری اقتصادی با هژمون رها کنند یا برای منافع کوتاه‌مدت خطر تحریم‌شدن در کنار بازیگری که تحریم شده است را بپذیرند. واضح است که بازیگران در شرایط معمولی، گزینه اول را انتخاب می‌کنند؛ مگر آنکه ملاحظات سیاسی و امنیتی بر محاسبات بازیگران اثرگذار باشد.

با تعمیم مدل تبیین‌شده فوق به سطح اقتصاد بین‌الملل، آنچه در بخش اول مدل سولو بسیار مورد توجه است، نقش متغیر سرمایه است. بدین معنا که یک کشور به هر اندازه که میزان سرمایه بیشتری در امور اقتصاد سیاسی بین‌الملل به کار بگیرد، بهره بیشتری خواهد داشت. از این رو یک هژمون اقتصادی برای حفظ و تداوم هژمونی خود بر ساختار نظام بین‌الملل باید توانایی سرمایه‌گذاری بالایی در امور بین‌المللی را داشته باشد. محور دوم مدل رشد سولو به بررسی تغییرات زمانی سرمایه اختصاص می‌یابد. منظور از تغییرات زمانی سرمایه، انباشت سرمایه حاصل از افزایش سرمایه‌گذاری یا کاهش سرمایه در اثر استهلاک است.

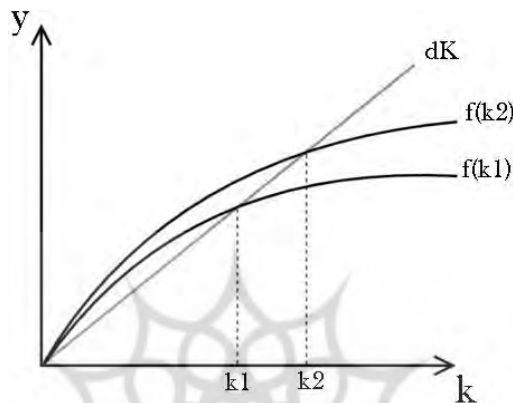
افزایش سرمایه‌گذاری در نظم بین‌الملل را می‌توان وابسته به توان اقتصادی هژمون در تقویت زیرساخت‌هایی که برای برقراری نظم و حفظ وضع موجود ایجاد کرده است، تعبیر کرد و از استهلاک نیز به‌عنوان فرسودگی حاصل از به‌کارگیری و استفاده از زیرساخت‌های امنیتی، سیاسی و نهادی یاد کرد. یک هژمون برای راضی نگه‌داشتن بازیگران و حفظ مشروعیت نظم خود در میان سایر بازیگران باید زمینه‌های سواری مجانی را در برخی حوزه‌ها به‌ویژه در حوزه کالاهای عمومی در سطح نظام بین‌الملل، مانند تأمین امنیت فراهم کند. این موارد نیازمند افزایش سرمایه‌گذاری توسط هژمون است تا کارآمدی ساختار و نظم بین‌المللی موجود در مقابل نیازهای جدید نظام بین‌الملل و بازیگران حفظ شود. واضح است هژمون برای برطرف کردن نیازها و تقاضاهایی که برخی از نمونه‌های آن در بالا ذکر شد، نیازمند سرمایه‌گذاری‌های کلانی است تا همچنان بتواند بر چالش استهلاک غلبه کند.

در نمودار زیر، اثر نرخ استهلاک در مدل سولو نشان داده می‌شود. در این نمودار که نرخ استهلاک به‌صورت خطی نمایش داده شده است، مشاهده می‌شود که از یک نقطه به بعد هزینه‌های تولید به‌واسطه نرخ استهلاک به حدی بالا می‌رود که افزایش تولید برای بازیگر اقتصادی مقرون‌به‌صرفه نخواهد بود و رفتار عقلانی برای بازیگر مذکور نگه‌داشتن سطح تولید قبل از نقطه k^* خواهد بود تا دچار زیان نشود (هرچند که در بلندمدت نیز به‌واسطه افزایش استهلاک زیرساخت‌ها بازهم مجبور به کاهش تولید خود خواهد شد). این منطق به‌خوبی رفتار قدرت‌های بزرگ و هژمون را در زمان توسعه‌طلبی و پذیرفتن نقش‌های بزرگ در سطح نظام بین‌الملل توضیح می‌دهد. یک قدرت بزرگ یا هژمون باید قبل از رسیدن به نقطه زیان‌دهی و سربه‌سر شدن آورده‌ها و نهاده‌های خود در نظام بین‌الملل، باید دست از توسعه‌طلبی بردارد؛ البته این استدلال دارای دو استثنا پیشرفت در فناوری است (که در قسمت‌های پیشین مورد بررسی قرار گرفت) و دیگری افزایش سرمایه‌گذاری است که در ادامه مورد بحث قرار خواهد گرفت.

نمودار ۲. تابع تولید در مدل سولو به همراه تابع استهلاک (Solow, 1956: 70)

یکی از شرایطی که به هژمون کمک می‌کند تا همچنان به توسعه‌طلبی ادامه دهد، افزایش سرمایه‌گذاری است. اثر تغییرات سرمایه نیز در نمودار ۲ و ۳ به خوبی قابل مشاهده است. در تابع $f(k_1)$ سرمایه‌گذاری با مقدار سرمایه k_1 انجام گرفته است، مشاهده می‌شود که تابع استهلاک این تابع را نسبت به تابع $f(k_2)$ با مقدار سرمایه k_2 زودتر قطع می‌کند. این نمودار به این معنا است که با سرمایه‌گذاری بیشتر می‌توان زمان برابری استهلاک و تولید را به تأخیر انداخت. در بعد روابط بین‌الملل نیز می‌توان این‌گونه استدلال کرد که هرچه یک هژمون سرمایه‌گذاری بیشتری نسبت به رقبای خود و نرخ استهلاک زیرساخت‌های بین‌المللی خود انجام دهد، مدت‌زمان بیشتری نسبت به حالتی که سرمایه‌گذاری کمتری انجام دهد می‌توان اراده خود را بر سایرین غالب کند.

نمودار ۳. تغییرات حجم سرمایه در مدل سولو (نیلی، ۱۳۹۸: ۲۴۵)

تا اینجا استهلاک زیرساخت‌های یک هژمون را بدون حضور یک رقیب یا رقاباتی که تلاش می‌کنند مشروعیت هژمون را به چالش بکشند، مورد بررسی قرار گرفت. در شرایط حضور رقیب استفاده از مدل روانه-انباره مطلوب به نظر می‌رسد. در این شرایط می‌توان دو حال را در نظر گرفت: ۱. وجود تنش میان هژمون و بازیگر ناراضی و ۲. جنگ میان هژمون و بازیگر ناراضی. در حالت اول طرفین روند جریان سرمایه‌گذاری‌های یکدیگر را در فضایی تنش‌آلود با اخلال مواجه می‌کنند؛ در نتیجه سرمایه‌گذاری‌ها در محل مناسب هزینه نمی‌شوند. بهترین مثال برای این حالت مسابقه تسلیحاتی است. رقابت تسلیحاتی میان آمریکا و شوروی در جنگ سرد، ابرقدرت توسعه‌نیافته را از سرمایه‌گذاری در امور داخلی خود بازداشت و توجه این کشور را به ایجاد تهدید برای منافع غرب و کمک‌های اقتصادی به متحدهانش کرد. یا در بعد نهادی، شوروی پیمان ورشو را در مقابل پیمان ناتو با متحدها خود به‌منظور به چالش کشیدن این ظرفیت نهادی غرب به رهبری ایالات متحده نمود. در چنین حالتی که مشروعیت نظم موجود به چالش کشیده می‌شود، واضح است که هژمون باید با هزینه‌های بیشتری از زیرساخت‌های خود در مقابل بازیگران ناراضی دفاع کند. هراندازه که چالش بازیگران ناراضی جدی باشد، روند اخلال در سرمایه‌گذاری زیرساخت‌های هژمون در سطح نظام بین‌الملل نیز جدی‌تر خواهد بود.

در حالت دوم که جنگ صورت می‌گیرد، نه تنها جریان سرمایه‌گذاری با اخلال مواجه می‌شود (زیرا طرفین سرمایه خود را صرف پیروزی بر رقیب می‌کنند)، بلکه استهلاک زیرساخت‌ها نیز رشدی تصاعدی دارد؛ به عبارت دیگر در کنار استهلاک عادی و اخلال در جریان سرمایه، خود زیرساخت‌ها (سرمایه‌گذاری به فعلیت رسیده) مورد آسیب مستقیم قرار می‌گیرد. هر طرف که از این نبرد هژمونی پیروز خارج شود، علاوه بر کسب پرستیژ، تهدید طرف مقابل را یا برای مدتی بسیار طولانی یا برای مدتی کوتاه از بین می‌برد؛ به‌عنوان نمونه تهدید آلمان پس از جنگ جهانی اول تا زمان به‌قدرت‌رسیدن هیتلر رفع شد و پس از جنگ جهانی دوم نیز تاکنون برای نظم انگلوساکسونی برطرف شده است.

آنچه در اینجا به‌عنوان جمع‌بندی اهمیت دارد، افول هژمون یا رقیب هژمون در یکی از سه حالت استهلاک سرمایه‌های است که معرفی شد:

۱. بالا بودن نرخ استهلاک زیرساخت‌های هژمون و عدم توان مدیریت این استهلاک؛

۲. در کنار استهلاک زیرساخت‌ها، روند سرمایه‌گذاری و جریان سرمایه با اختلال مواجه می‌شود؛

۳. جنگ نیز به دو عامل بالا اضافه می‌شود که در نهایت سرنوشت نظم و نظام بین‌الملل پس از جنگ هژمونی مشخص می‌شود.

۶. نتیجه‌گیری

آنچه تا اینجا مورد بررسی قرار گرفت بررسی دو خوانش از واقع‌گرایی مبتنی بر آرای کنث والتز و رابرت گیلپین بود. خوانش والتزی به دلیل توجه بیش از حد به مسائل نظامی و امنیتی امروزه بسیار انتزاعی به نظر می‌رسد. جهان امروزی در حالی به سمت پیچیده‌تر شدن معادلات اقتصادی پیش می‌رود که در بسیاری از موارد، مسائل نظامی نیز در گروی تعاملات اقتصادی قرار می‌گیرد؛ به‌عنوان مثال، چگونه می‌توان در منطق والتز، رقابت چین و آمریکا را تبیین کرد درحالی‌که این دو قدرت، بزرگ‌ترین شریک تجاری یکدیگر هستند یا شرایط گذار اقتصادی که با توجه به قرائن موجود در رفتارهای اقتصادی چین امکان تغییراتی در نظم اقتصاد سیاسی بین‌الملل وجود دارد. واضح است که منطق والتز برای تبیین این چنین شرایط بسیار ناکارآمد جلوه می‌کند. در مقابل، خوانش گیلپینی با فراهم کردن چارچوبی موسع و امکان استفاده توأمان از اقتصاد بین‌الملل و سیاست بین‌الملل، پتانسیل بالقوه‌ای برای پاسخگویی به نیاز شرایط حال حاضر دارد.

گیلپین در اقتصاد سیاسی بین‌الملل بحث ثبات هژمونیک را مطرح می‌کند و در سیاست بین‌الملل موضوع انواع تغییر را در چارچوب چرخش هژمونی مورد مذاقه قرار می‌دهد. در این پژوهش با استفاده از این دو بحث در کنار مدل اقتصادی رابرت سولو چارچوبی برای تبیین تغییر در اقتصاد سیاسی بین‌الملل فراهم گردید که تمرکز آن بر متغیرهایی همچون فناوری، سرمایه و اقتصاد بین‌الملل بود که برای تبیین شرایط گذار در حوزه اقتصاد سیاسی بین‌الملل مطلوب به نظر می‌رسد. انتخاب متغیرهای مذکور از آن جهت اهمیت دارد که میزان بهره‌ای که هژمون اقتصادی در سطح نظام بین‌الملل به دست می‌آورد، به دو عامل میزان سرمایه‌گذاری در نظم بین‌الملل و سطح فناوری بستگی دارد. تا زمانی که هژمون توانایی سرمایه‌گذاری بالا در اقتصاد و سیاست بین‌الملل را داشته باشد و در عرصه فناوری و نوآوری پیش‌گام باشد، سلطه‌اش تداوم می‌یابد؛ اما اگر بازیگر یا بازیگران ناراضی از نتوانند در حوزه‌های سرمایه و فناوری از هژمون پیشی بگیرند، بدون شک هژمون حاکم محدودیت‌هایی را به‌وضوح بر اراده خود احساس می‌کند. به‌طور کلی، آنچه در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، استفاده از نظریات رابرت گیلپین در حوزه‌های سیاست بین‌الملل و اقتصاد سیاسی بین‌الملل است که توسط مدل اقتصادی رابرت سولو برای تبیین بهتر دوران گذار و تحول در نظم اقتصاد سیاسی بین‌الملل تقویت و غنی شده است.

منابع

- تفضلی، فریدون (۱۳۸۱). *اقتصاد کلان نظریه‌ها و سیاست‌های اقتصادی*. چاپ سیزدهم. تهران: نشر نی.
- ساندلین، بو و ترانوین، هانس میکائیل (۱۴۰۰). *تاریخ مختصر اندیشه‌ها اقتصادی*. ترجمه حمیدرضا ارباب. چاپ ششم. تهران: نشر نی.
- کیوهن، رابرت و نای، جوزف (۱۴۰۰). *از وابستگی متقابل تا حکمرانی جهانی*. ترجمه وحید بزرگی. چاپ اول. تهران: نشر قومس.
- گریفتیس، مارتین و روج، استیون و سولومون، اسکات (۱۳۹۸). *پنجاه متفکر روابط بین‌الملل*. ترجمه علیرضا طیب. چاپ پنجم. تهران: نشر نی.
- گیلپین، رابرت (۱۴۰۱). *اقتصاد سیاسی جهانی*. ترجمه مهدی میرمحمدی. چاپ اول. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- نیلی، مسعود (۱۳۹۸). *مبانی اقتصاد*. چاپ یازدهم. تهران: نشر نی.
- والتز، کنث (۱۴۰۰). *انسان، دولت و جنگ*. ترجمه محمدرضا رستمی. چاپ دوم. تهران: نشر ثالث.

References

- Biden orders ban on certain US tech investments in China. (2023). Reuters. from <https://www.reuters.com>
- Brooks, S. G. (1997). Dueling Realisms. *International Organization*, 51 (3), 445-477. doi: 10.1162/002081897550429
- Buzan, B. (2016). *People, States & Fear*. ECPR Press.

- Caverzasi, E., & Godin, A. (2015). Post-Keynesian stock-flow-consistent modelling: A survey. *Cambridge Journal of Economics*, 39 (1), 157-187. DOI: doi: 10.1093/cje/beu021
- Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*. Cambridge University Press.
- Gilpin, R. (2022). *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. Translated by Mehdi Mirmohamadi. Tehran: Research Institute of Strategic Studies (In Persian).
- Gilpin, R. (1984). The Richness of the Tradition of Political Realism. *International Organization*, 38(2), 287-304. doi: 10.1017/S0020818300026710
- Gilpin, R., & Gilpin, J. M. (1987). *The Political Economy of International Relations*. Princeton University Press.
- Griffiths, M., Roach, S., & Solomon, S. (2019). *Fifty Key Thinkers in International Relations*. Translated by Alireza Tayeb. Tehran: Nei Publications (In Persian).
- Guzzini, S. (2013). *Power, Realism and Constructivism*. Routledge.
- Keohane, R., & Nye, J. (2021). *From Interdependence To Global Governance*. Translated by Vahid Bozorgi. Tehran: Ghoomes Publications (In Persian).
- Milner, H. V. (1998). International Political Economy: Beyond Hegemonic Stability. *Foreign Policy*, 110, 112-123. doi: 10.2307/1149280
- Nili, M. (2019). *Basics of economics*. Tehran: Ney publication (In Persian).
- Richardson, J. L. (1991). Paul Kennedy and international relations theory: A comparison with Robert Gilpin. *Australian Journal of International Affairs*, 45 (1), 70-77. doi: 10.1080/10357719108445050
- Sandelin, B., & Trautwein, H.-M. (2021). *A Short History of Economic Thought*. Translated by Hamidreza Arbab. Tehran: Nei Publications (In Persian).
- Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70 (1), 65-94. doi: 10.2307/1884513
- Solow, R. M. (1957). Technical Change and the Aggregate Production Function. *The Review of Economics and Statistics*, 39 (3), 312-320. doi: 10.2307/1926047
- Spiezio, K. E. (1990). British Hegemony and Major Power War, 1815-1939: An Empirical Test of Gilpin's Model of Hegemonic Governance. *International Studies Quarterly*, 34 (2), 165-181. doi: 10.2307/2600707
- Tafazoli, F. (2002). *Macroeconomics, economic theories and policies*. Tehran: Ney publication (In Persian).
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Addison-Wesley Publishing Company.
- Waltz, K. N. (2021). *Man, the State, and War*. Translated by Mohamdreza Rostami. Tehran: Saless Publications (In Persian).
- Wohlforth, W. C. (2011). Gilpinian Realism and International Relations. *International Relations*, 25 (4), 499-511. doi: 10.1177/0047117811411742

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی